

مرور و تحلیل محتوای پژوهش‌های حق به شهر در ایران: کاوشی در خلأ نظری - عملی در سیاست‌های بازآفرینی شهری*

عاطفه پارسائیان^۱ - محمدرضا پورجعفر^{۲*}

۱. دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۲. استاد شهرسازی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۲۷ تاریخ اصلاحات: ۱۴۰۴/۱۰/۰۹ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۵/۰۲/۱۳ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۳/۳۱

چکیده

پژوهش حاضر تلاقی دو موضوع پیچیده و چندلایه "حق به شهر" و "سیاست‌های بازآفرینی شهری" می‌باشد. حق به شهر در تلاش است با اعطای حق مشارکت در فرآیندهای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری، حق کنترل بر محیط‌های شهری و به رسمیت شناختن حقوق دیگری و در نتیجه با افزایش قدرت پایین به بالا، بستری برای تحقق بازآفرینی شهری پایدار گردد؛ لذا توجه به مفاهیم و مولفه‌های سازنده این حق و به‌کارگیری نظری و عملی آن در سیاستگذاری‌های بازآفرینی شهری ضروری می‌باشد. این پژوهش از نوع بنیادی-کاربردی بوده و داده‌ها از نوع اسنادی و کتابخانه‌ای می‌باشند و با هدف تحلیل میزان توجه پژوهش‌های حوزه «حق به شهر» در ایران به کاربرست نظری و عملی این مفهوم در سیاست‌های بازآفرینی شهری، ۸۷ منبع فارسی در بازه زمانی ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ را با استفاده از روش مرور نظام‌مند و تحلیل محتوای کیفی و کمی، مورد بررسی قرار داده است. یافته‌ها نشان می‌دهند پژوهش‌های موجود در شش مقوله اصلی «فضاهای شهری»، «مدیریت شهری»، «گروه‌های اجتماعی»، «سیاستگذاری شهری»، «مفهوم‌سازی» و «بافت‌های هدف بازآفرینی» قابل دسته‌بندی می‌باشند. با وجود غنای نسبی مباحث نظری در حوزه حق به شهر، شکاف قابل توجهی بین تولید ادبیات علمی و تأثیرگذاری آن بر فرآیندهای سیاست‌گذاری و اجرای بازآفرینی شهری مشاهده می‌شود. نتایج حاکی از آن است که هیچ‌یک از مطالعات، به‌صورت مستقیم و نظام‌مند، اسناد سیاستی بالادستی یا برنامه‌های عملیاتی بازآفرینی شهری ایران را از منظر گفتمان حق به شهر واکاوی نکرده‌اند. این خلأ پژوهشی، ناشی از موانع ساختاری، فرآیندی و گفتمانی است که مانع نفوذ مؤثر این مفهوم در عرصه عمل می‌شود. پژوهش حاضر بر لزوم بازنگری در اسناد بازآفرینی و انجام مطالعات آینده با رویکردی عمل‌محور و سیاست‌مدار برای تحقق عدالت فضایی و حق به شهر همه ساکنان، به‌ویژه در بافت‌های ناکارآمد شهری، تأکید می‌کند.

واژگان کلیدی: حق به شهر، سیاست‌گذاری بازآفرینی شهری، مرور نظام‌مند، تحلیل محتوا، ایران.

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول با عنوان «مدل حکمرانی چندسطحی در بازآفرینی شهری ایران: از سیاست ملی تا کنش محلی» که با راهنمایی نویسنده دوم در حال انجام است، می‌باشد.

** E-mail: pourja_m@modares.ac.ir

۱. مقدمه

مفهوم «حق به شهر» نخستین بار توسط هانری لفرور به عنوان مطالبه‌ای جمعی برای تحقق زندگی شهری عادلانه، فراگیر و دموکراتیک مطرح شد؛ حقی که فراتر از آزادی‌های فردی، بر توانمندسازی شهروندان برای مشارکت در تولید، مدیریت و بازآفرینی فضاهای شهری تأکید دارد (Lefebvre 1996). در مقابل، سیاست‌های بازآفرینی شهری به عنوان چارچوبی جامع برای احیای بافت‌های ناکارآمد و آسیب‌پذیر، ارتقای کیفیت زندگی، تقویت زیست‌پذیری و ایجاد تعادل میان توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی شناخته می‌شوند (Smith 2020; Manganeli et al. 2020; Cysek-Pawlak et al. 2022). با این حال، تجربه جهانی نشان می‌دهد که اجرای این سیاست‌ها با چالش‌های پیچیده‌ای مواجه است و اختلاف دیدگاه میان سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان، دستیابی به نتایج پایدار و فراگیر را دشوار ساخته است (La Rosa et al. 2017; Pultrone 2017; Natividad-Jesus et al. 2019; Adewumi 2020). از این رو، رویکردهای نوین بر تلفیق ابعاد اقتصادی، مشارکت اجتماعی و پایداری تأکید دارند (Moniz et al. 2022).

از آنجایی که جامعه هدف بازآفرینی شهری عمدتاً ساکنان بافت‌های فرسوده، ناکارآمد و کم‌برخوردار هستند، مفهوم حق به شهر می‌تواند مبنایی نظری و عملی برای ارتقاء مشارکت، بازتوزیع قدرت، به رسمیت شناختن حقوق شهروندان و تحقق عدالت فضایی در این مناطق باشد. در واقع، خاستگاه اصلی مطالبه حق به شهر، همین فضاهای شهری محروم است که ساکنان آن از دسترسی برابر به فرصت‌ها و حقوق شهری برخوردار نیستند. به همین دلیل، توجه به مؤلفه‌های حق به شهر در فرآیند سیاست‌گذاری بازآفرینی شهری ضرورتی اساسی به شمار می‌رود. در ایران نیز همزمان با گسترش مطالعات حق به شهر در دهه اخیر و استقرار رویکرد بازآفرینی شهری به عنوان سیاست رسمی کشور پس از تصویب «سند ملی

راهبردی بهسازی، نوسازی و توانمندسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری» (۱۳۹۳)، بررسی میزان انعکاس و کاربست این گفتمان در سیاست‌های بازآفرینی شهری به یک مسئله پژوهشی مهم تبدیل شده است. با این وجود، شکاف قابل توجهی بین غنای نظری موجود در پژوهش‌های «حق به شهر» و کاربست عملی این مفهوم در اسناد، قوانین و برنامه‌های بازآفرینی شهری در ایران مشاهده می‌شود. به عبارتی، علی‌رغم تولید ادبیات پژوهشی نسبتاً گسترده، میزان تأثیرگذاری این گفتمان بر فرآیندهای سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای پروژه‌های بازآفرینی شهری نامشخص می‌باشد. این مساله می‌تواند به ناکارآمدی نسبی سیاست‌ها در تحقق عدالت فضایی و مشارکت واقعی ساکنان، به ویژه در بافت‌های هدف بازآفرینی، منجر شود. از این رو، پژوهش حاضر با تحلیل نظام‌مند محتوای مطالعات انجام‌شده، میزان و نحوه توجه پژوهشگران ایرانی به «کاربست نظری و عملی حق به شهر» در سیاست‌های بازآفرینی شهری را واکاوی و خلأهای موجود در این زمینه را شناسایی می‌کند. در این راستا سوال اصلی پژوهش عبارت است از: مطالعات انجام‌شده در حوزه «حق به شهر» در ایران، تا چه میزان به بررسی رابطه بین مبانی نظری این مفهوم و سیاست‌های بازآفرینی شهری پرداخته‌اند و چه خلأهای پژوهشی در این زمینه وجود دارد؟

و سوالات فرعی پژوهش به شرح ذیل می‌باشند:

۱. پژوهش‌های ایرانی منتشرشده در بازه زمانی ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳، در چه حوزه‌های موضوعی متمرکز می‌باشند؟
۲. آیا در ایران مطالعات و پژوهش‌ها به تحلیل اسناد سیاستی بالادستی و برنامه‌های بازآفرینی شهری ایران، از منظر حق به شهر پرداخته‌اند؟
۳. چه عواملی سبب شده است تا گفتمان «حق به شهر» نتواند به‌طور مؤثر در مطالعات مربوط به فرآیند سیاست‌گذاری و اجرای بازآفرینی شهری در ایران نفوذ کند؟

شکل ۱: بررسی نوآوری و چالش پژوهش و قلمروهای موضوعی، موضوعی و زمانی آن



۲. پیشینه تحقیق

در سال ۱۳۶۷ اولین بار ایده حق به شهر توسط هانری لوفور در کتاب خود با همین نام در فرانسه منتشر و در جنبش‌های دانشجویان و کارگران فرانسه در می ۱۹۶۸ میلادی آن را فریاد زد. چهار دهه بعد دیوید هاروید در مقاله‌ای به همین نام، به بیان مجدد آن پرداخت. قبل از هاروی نیز مارک پورسل در سال ۲۰۰۲ ایده حق به شهر را در کنار مفهوم شهروندی به کار گرفت (Lefebvre, 1996; Harvey 2008; Purcell 2002). این مفهوم از زمان طرح توسط هانری لوفور (۱۹۶۸) و بازخوانی‌های بعدی آن توسط اندیشمندانی چون دیوید هاروی و مارک پورسل، به یکی از چارچوب‌های نظری پرکاربرد در نقد نئولیبرالیسم شهری و مطالعات عدالت فضایی تبدیل شده است. طی دهه گذشته، در ایران نیز در حوزه‌های مختلف مطالعات شهری اقبال فزاینده‌ای به این مفهوم قابل مشاهده می‌باشد. با این حال، مرور تحلیلی این ادبیات نشان می‌دهد که پژوهش‌های ایرانی عمدتاً در چند جریان اصلی قابل دسته‌بندی بوده که هر یک دارای کاستی‌ها و نقاط قوت خاص خود می‌باشند.

۲-۱- جریان مفهوم‌سازی نظری و بومی‌سازی

تعدادی از پژوهش‌ها (Gholami et al. 2023; Ebrahimi et al. 2022; Rafeian and Alvandipur 2015) کوشیده‌اند تا به تبیین، ترجمه و تطبیق مبانی نظری «حق به شهر» با شرایط اجتماعی- فضایی ایران بپردازند. این مطالعات عمدتاً بر استخراج مؤلفه‌ها و شاخص‌ها متمرکز بوده و گاه به مقایسه دیدگاه لوفور با دیگر نظریه‌پردازان مانند

هاروی پرداخته‌اند. با این وجود، نقد ساختاریافته‌ای بر خود این مفهوم، مبانی فلسفی آن، یا تناقضات درونی آن در متن جامعه ایران کمتر مشاهده شده و بسیاری از این مفهوم‌سازی‌ها فاقد پیوند روشن با پارادایم‌های برنامه‌ریزی شهری در ایران هستند.

۲-۲- جریان مطالعات سیاستی و حقوقی

شمار دیگری از پژوهش‌ها (Kamyarrad et al. 2022; Kazemian and Masoumi Far 2019) به واکاوی قوانین، اسناد بالادستی و سیاست‌های کلان شهری (مانند طرح‌های جامع و تفصیلی) از منظر انطباق با مؤلفه‌های حق به شهر پرداخته‌اند. نقطه قوت این مطالعات، توجه به زمینه نهادی و حقوقی تحقق این حق بوده و محدودیت اصلی آن‌ها، تمرکز عمدتاً متنی و تفسیری بر اسناد، بدون پرداختن به فرآیندهای اجرایی، ضمانت‌های نهادی، یا شکاف بین متن قانون و عمل حکمرانی شهری می‌باشد.

۲-۳- جریان مطالعات گروه‌های اجتماعی خاص

بخش قابل‌توجهی از ادبیات، حق به شهر را از دریچه تجربه گروه‌های خاص اجتماعی مانند زنان (Azadbakht, 2014; Rahbari and Sharepour 2023; Jahanifar and Tamjidi et al. 2022; Baghbani 2017)، کودکان (Farshidfar et al. 2022)، سالمندان (Heydari et al. 2021) و کم‌درآمدها (Farshidfar et al. 2022) بررسی کرده‌اند. این پژوهش‌ها به خوبی بر نابرابری‌های ساختاریافته در دسترسی به شهر تأکید دارند. با این حال، غالباً در سطح سنجش رضایتمندی یا شناسایی محرومیت‌ها باقی مانده و به

تحلیل سازوکارهای قدرت که این نابرابری‌ها را تولید و بازتولید می‌کنند، کم‌تر عمق یافته‌اند.

۲-۴- جریان ارزیابی فضایی - کالبدی

یکی از پرتعدادترین دسته‌های مطالعاتی، به ارزیابی محلات، فضاهای عمومی یا بافت‌های خاص شهری (از جمله بافت‌های فرسوده، تاریخی و سکونتگاه‌های غیررسمی) با معیارهای حق به شهر پرداخته است (Samadi et al. 2023; Hosseini et al. 2022). این دسته از مطالعات از روش‌های کمی و پیمایشی بهره برده و داده‌های ارزشمندی درباره نابرابری فضایی تولید کرده‌اند. نقطه ضعف مشترک آن‌ها، گسست نسبی از تحلیل فرآیندهای سیاسی- اقتصادی است که چنین شرایط فضایی را به وجود آورده‌اند. به عبارت دیگر، این مطالعات بیش‌تر به «نتیجه» بی‌عدالتی پرداخته‌اند تا «فرآیند» تولید آن.

۲-۵- جریان مطالعات حکمرانی و مدیریت شهری

تعدادی از پژوهش‌ها (Faraji et al. 2023; Morshedi et al. 2022) به مفاهیمی مانند مشارکت، حکمروایی خوب، دموکراسی شهری و نهادهای محلی در پرتو حق به شهر توجه کرده‌اند. این مطالعات به سطح میانی تحلیل، یعنی سازوکارهای تصمیم‌گیری و توزیع قدرت، نزدیک‌تر شده اما تمرکز آن‌ها عمدتاً بر نهادهای رسمی بوده و نقش کنشگری اجتماعی، جنبش‌های شهری و صورت‌بندی‌های غیررسمی قدرت را کم‌تر کاویده‌اند.

۲-۶- خلأ پژوهشی اصلی: شکاف بین نظریه و سیاست‌گذاری عملی

با وجود غنای نسبی و تکرار موضوعی در مطالعات پیشین، خلأ مرکزی که این پژوهش به آن می‌پردازد، فقدان تحلیل نظام‌مندی است که به‌طور خاص کاربست عملی گفتمان حق به شهر را در سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی بازآفرینی شهری ایران واکاوی کند. مطالعات موجود یا به سیاست‌ها در سطح کلی می‌پردازند، یا بر بافت‌های هدف بازآفرینی متمرکزند بدون آن‌که پیوند بین «گفتمان نظری»، «اسناد سیاستی بازآفرینی» و «اقدامات عملی» را به صورت یک کل به هم پیوسته تحلیل کنند. این شکاف، مسئله اصلی پژوهش حاضر را شکل می‌دهد.

۳. مبانی نظری

مباحث نظری این پژوهش بر تلاقی دو حوزه «حق به

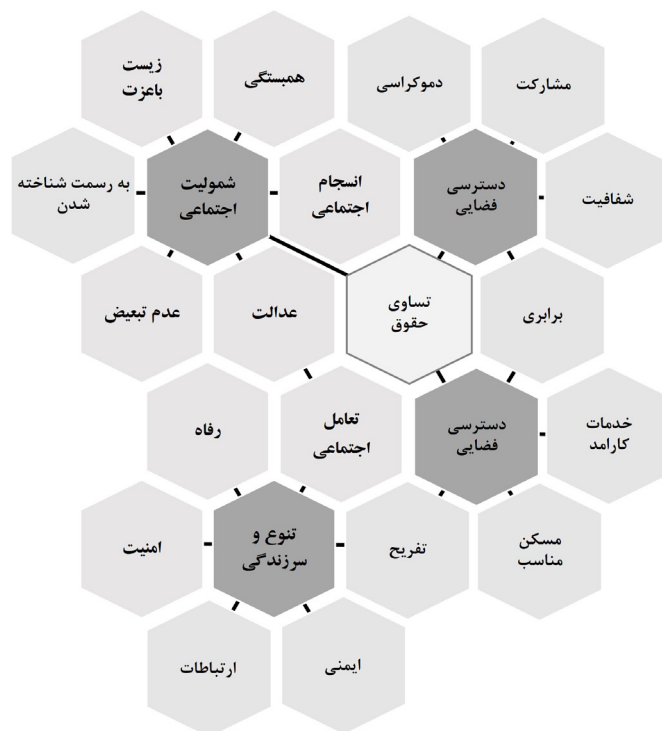
شهر» و «بازآفرینی شهری» استوار است؛ دو رویکردی که با وجود اشتراک در اهدافی چون عدالت فضایی، مشارکت شهروندی و ارتقای کیفیت محیط شهری، در عرصه سیاست‌گذاری و اجرا همواره هم‌پوشانی یکسانی نداشته‌اند. مفهوم حق به شهر با تأکید بر بازتوزیع قدرت و حق ساکنان در تولید و مدیریت فضاهای شهری، می‌تواند چارچوبی انتقادی برای ارزیابی سیاست‌های بازآفرینی شهری فراهم آورد. از این منظر، تبیین مبانی نظری این دو حوزه و بررسی نسبت میان آن‌ها، زمینه‌ای برای شناسایی خلأهای نظری- عملی و بازاندیشی در سیاست‌های بازآفرینی شهری ایران فراهم می‌سازد.

۳-۱- حق به شهر: مفهوم و مولفه‌های سازنده

حق به شهر، حقی جمعی برای مشارکت در مدیریت و شکل‌دهی فضاهای شهری است که بر دسترسی برابر به منابع، خدمات و فرآیندهای تصمیم‌گیری تأکید دارد. این مفهوم شهر را فضایی فراگیر می‌داند که باید نیازها و آرمان‌های همه ساکنان را بازتاب دهد و نه منافع گروه‌های خاص یا نیروهای بازار (Lefebvre 1996; Harvey 2008; Purcel 2002; Soja 2010). حق به شهر با نقد سیاست‌های نئولیبرالی، بر عدالت اجتماعی، شمولیت و نقش ساکنان در تولید فضای شهری تأکید می‌کند (Harvey 2008; Marcuse 2017). همچنین مشارکت فعال جامعه در حکمرانی شهری را ضروری دانسته و چارچوبی برای فهم و هدایت مبارزات شهری فراهم می‌آورد (Brenner and Schmid 2015; Gilbert and Dikec 2008). هدف نهایی آن بازپس‌گیری فضاها و منابع شهری برای استفاده جمعی و تقویت عدالت و شمول اجتماعی است (Domaradzka 2018).

مؤلفه‌های اصلی این مفهوم شامل عدالت اجتماعی و توزیع عادلانه خدمات و منابع شهری (Ahmadi 2021; Hashemi 2020; Harvey 2018; Marcuse 2019) حکمرانی مشارکتی و تصمیم‌گیری فراگیر (Bai et al. 2020; Parnell 2016) دسترسی به منابع شهری (Lefebvre 2014; Purcell 2019) حق شهروندی (Isin and Rygiel 2017; Sassen 2018)، حقوق جمعی (Harvey 2018; Parnell and Robinson 2019)، توسعه پایدار (Kazemi 2022; Davidson and Frick 2020)؛ حقوق فرهنگی (Swyngedouw and Heynen 2019)؛ مقاومت در برابر اعیان‌سازی (Brenner et al. 2019; Zukin et al. 2020) و حق ایمنی و امنیت شهری است.

شکل ۲: مولفه‌های سازنده حق به شهر



برگرفته از: (Rafieian and Alvandipur 2015; Motaghi et al. 2019)

۲-۳- سیاست‌های بازآفرینی شهری

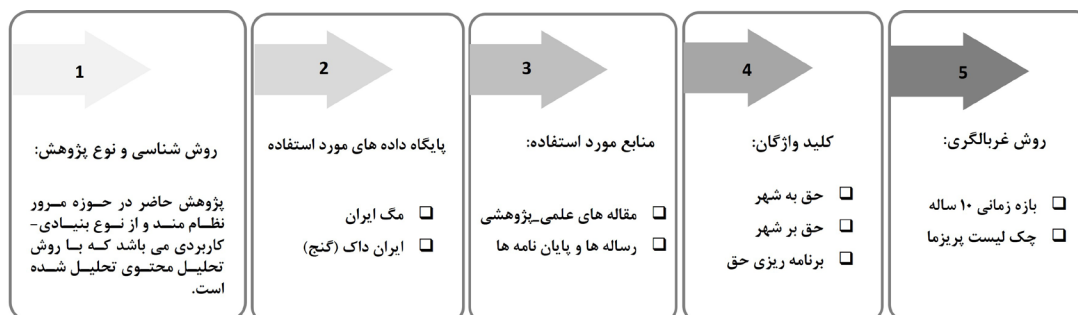
بازآفرینی شهری مجموعه‌ای از راهبردها و اقدامات مداخله‌گرانه برای احیای نواحی ناکارآمد شهری است که به‌عنوان رویکردی چندبعدی در مدیریت، برنامه‌ریزی و طراحی شهری شناخته می‌شود (Pourahmad et al. 2022; Alpöpi and Manole 2013). این مفهوم در گذر زمان از رویکردهای صرفاً کالبدی و اقتصادی به رویکردهای یکپارچه با تأکید بر ابعاد اجتماعی، فرهنگی، سرمایه اجتماعی و مشارکت مردمی تحول یافته است (La Rosa et al. 2017; Samadi and Jahangirzadeh; Zamani and Asadpour 2022). مطالعات نظری و تجربی متعددی نیز ابعاد مختلف بازآفرینی شهری از جمله حکمرانی، مشارکت، پایداری، شهر هوشمند، اقتصاد چرخشی، تغییرات اقلیمی و روابط قدرت را بررسی

کرده‌اند (Pourahmad et al. 2022). امروزه بازآفرینی شهری با بهره‌گیری از فناوری‌های دیجیتال همچنان در حال تکامل است.

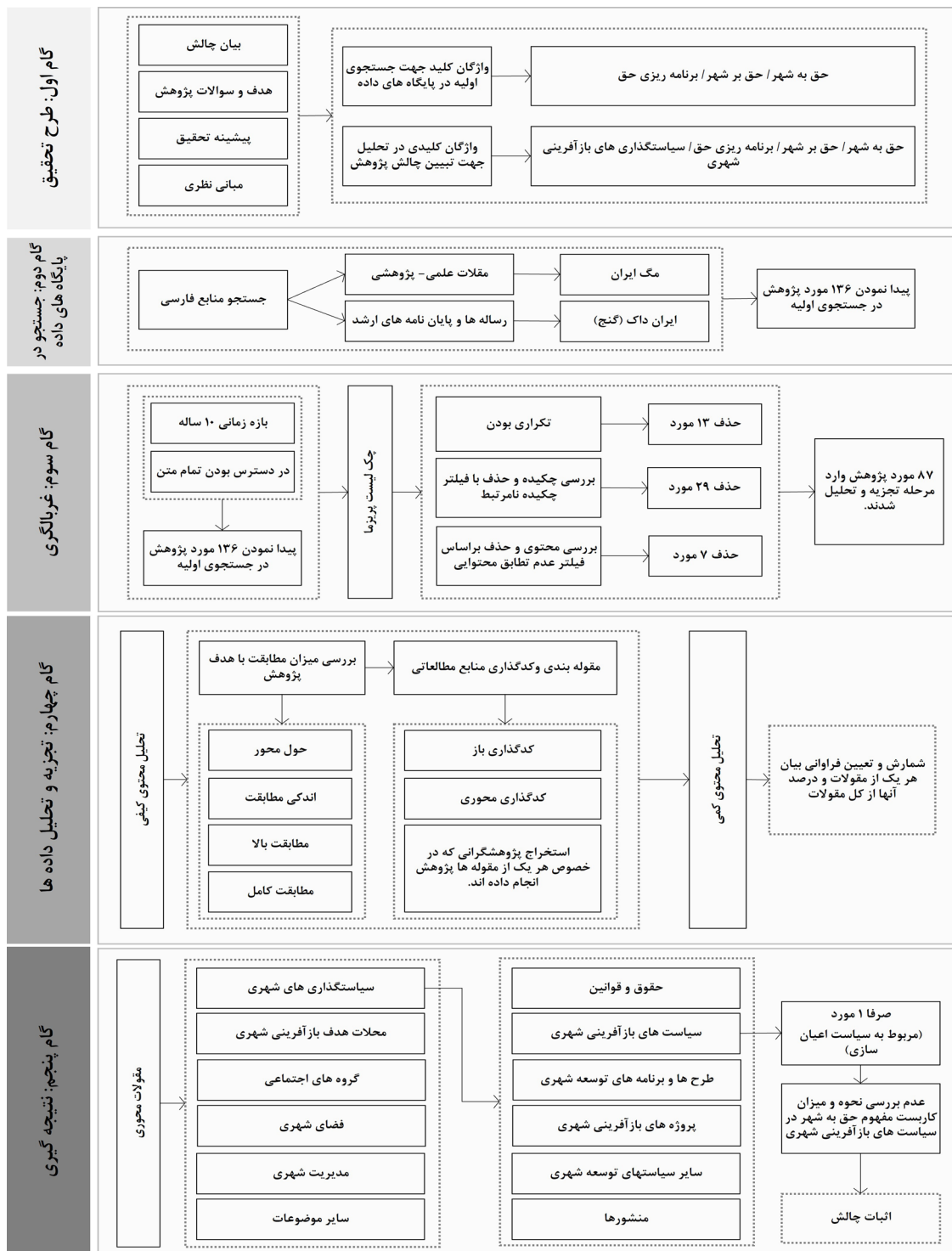
۴. روش‌شناسی

نوع تحقیق حاضر به لحاظ ماهیت "بنیادی- کاربردی"، سبقه پژوهش "آمیخته" (کمی- کیفی)، روش تحقیق آن "توصیفی- تحلیلی" مبتنی بر مرور نظام‌مند منابع و روش تحلیل آن، تحلیل محتوا کیفی از طریق کدگذاری باز و محوری و تحلیل محتوا کمی به‌صورت شمارش فراوانی واحدهای محتوایی کدگذاری شده می‌باشد. جهت جمع‌آوری داده‌ها از منابع کتابخانه‌ای و اسنادی استفاده شده است.

شکل ۳: روش‌شناسی پژوهش



شکل ۴: فرآیند پژوهش



خلأهای پژوهشی است. کلیدواژگان جستجو شامل «حق به شهر»، «حق بر شهر» و «برنامه ریزی حق» بوده و مبانی نظری بر دو مفهوم «حق به شهر» و «سیاست های بازآفرینی شهری» استوار است.

گام دوم- جستجو در پایگاه های داده: جستجو بر اساس کلیدواژگان مذکور در مقالات علمی- پژوهشی، رساله ها

این پژوهش در پی کشف چالش محتوایی تحقیق می باشد. جهت کشف چالش فرآیند پژوهش به صورت پنج گام طراحی شده است.

گام اول- طرح تحقیق: هدف پژوهش، واکاوی میزان و نحوه توجه پژوهشگران ایرانی به «کاربست نظری و عملی حق به شهر در سیاست های بازآفرینی شهری» و شناسایی

طبقه‌بندی شدند.

گام پنجم: پاسخ به سوالات تحقیق، جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۵. منابع مورد بررسی

پس از غربال‌گیری پژوهش‌های جستجو شده در نهایت ۷۸ منبع وارد مرحله تجزیه و تحلیل داده‌ها و تحلیل محتوا شدند. به‌طور کلی منابع به سه دسته مقالات علمی-پژوهشی، رساله دکتری و پایان‌نامه تقسیم شده‌اند. سهم هر یک از منابع به شرح ذیل می‌باشد:

۱. ۴۶ مقاله علمی-پژوهشی (معادل ۴۷ درصد) حاصل جستجو در پایگاه داده مگ ایران
۲. شش رساله دکتری فارسی (معادل ۷ درصد) حاصل جستجو در پایگاه داده ایران داک
۳. ۷۱ پایان‌نامه کارشناسی ارشد فارسی (معادل ۹۱ درصد) حاصل جستجو در پایگاه داده ایران داک

و پایان‌نامه‌های فارسی انجام شد. برای مقالات از پایگاه مگ‌ایران و برای پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها از ایران‌داک (گنج) استفاده شد. با توجه به تمرکز پژوهش بر سیاستگذاری بازآفرینی شهری در ایران، تنها منابع داخلی فارسی بررسی شدند.

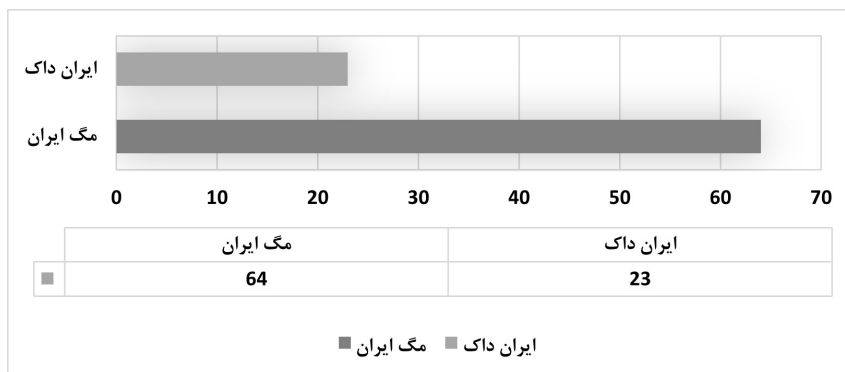
گام سوم- غربالگری: منابع ده سال اخیر (۱۳۹۳-۱۴۰۳) با استفاده از چک‌لیست پریزما غربال شدند. از ۱۳۶ پژوهش اولیه، ۱۶ مورد تکراری، ۲۴ مورد دارای چکیده نامرتبط و ۹ مورد فاقد انطباق محتوایی حذف شد. در نهایت ۸۷ پژوهش برای تحلیل انتخاب گردید.

گام چهارم- تجزیه و تحلیل داده‌ها: تحلیل محتوای کیفی در دو مرحله کدگذاری باز و محوری انجام شد. پس از استخراج کدهای اولیه، مفاهیم مشابه در قالب شش مقوله اصلی و چندین زیرمقوله سازماندهی شدند. همچنین با شمارش فراوانی مقولات، تحلیل کمی انجام گرفت. در پایان، پژوهش‌ها در چهار سطح «حول محور»، «اندکی مطابقت»، «مطابقت بالا» و «مطابقت کامل»

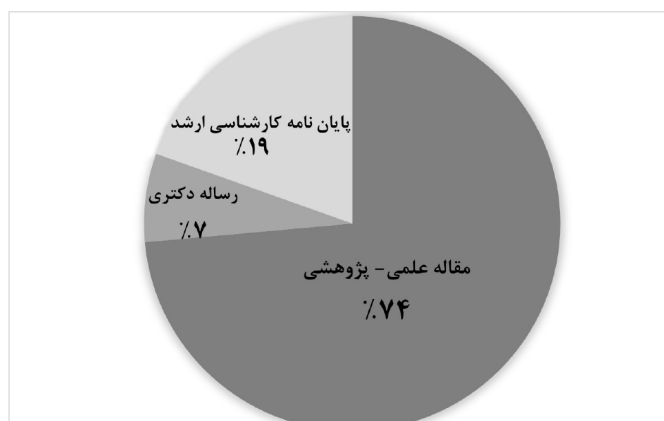
جدول ۱: اطلاعات مربوط به فراوانی منابع اطلاعاتی و پایگاه‌های داده

پایگاه داده	نوع منبع	فراوانی	درصد
مگ ایران	مقاله علمی-پژوهشی	۶۴	۷۴
ایران داک	رساله دکتری فارسی	۶	۷
ایران داک	پایان‌نامه کارشناسی ارشد فارسی	۱۷	۱۹
	کل	۸۷	۱۰۰

شکل ۵: اطلاعات مربوط به پایگاه‌های داده



شکل ۶: اطلاعات مربوط به فراوانی و درصد منابع بررسی شده



۵-۱- بازه زمانی منابع اطلاعاتی

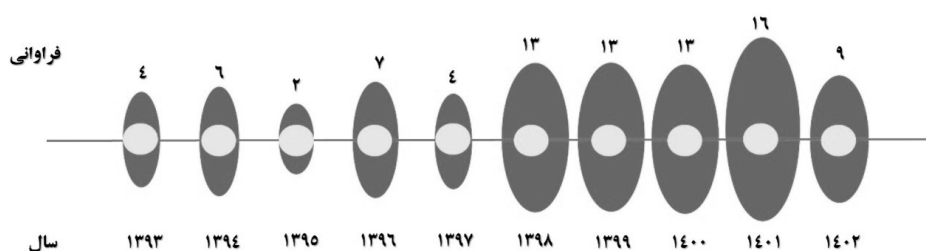
منابع بررسی شده در بازه ۱۰ ساله بین سال‌های (۱۴۰۳-۱۳۹۳) قرار دارند. با توجه به نمودارهای زیر مشاهده می‌شود که پژوهش‌ها در خصوص مفهوم "حق به شهر" در طول زمان سیر افزایشی داشته است و این نشانگر مورد توجه قرار داشتن این مفهوم در حال حاضر می‌باشد.

مطابق با شکل ۶ مشاهده می‌شود درصد بالایی از منابع مورد بررسی را مقالات علمی-پژوهشی در بر می‌گیرند. البته لازم بذکر است در مرحله غربالگری در صورتی که از رساله یا پایان‌نامه‌ای مقالاتی منتشر شده‌اند، آن رساله یا پایان‌نامه به‌عنوان "تکراری بودن" حذف و مقالات منتج از آن‌ها در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

جدول ۲: اطلاعات مربوط به سال انتشار منابع اطلاعاتی

منابع فارسی					
سال	فراوانی	درصد	سال	فراوانی	درصد
۱۴۰۲	۹	۱۱	۱۳۹۷	۴	۵
۱۴۰۱	۱۶	۱۹	۱۳۹۶	۷	۸
۱۴۰۰	۱۳	۱۵	۱۳۹۵	۲	۲
۱۳۹۹	۱۳	۱۵	۱۳۹۴	۶	۷
۱۳۹۸	۱۳	۱۵	۱۳۹۳	۴	۵
جمع کل			۸۴		

شکل ۷: فراوانی و پراکندگی پژوهش‌های انجام‌شده فارسی در بازه زمانی ۱۰ ساله



مطالعاتی می‌باشد منابع مطالعاتی منتخب بسترهای مختلف جغرافیایی را پوشش می‌دهند. بررسی‌ها حاکی

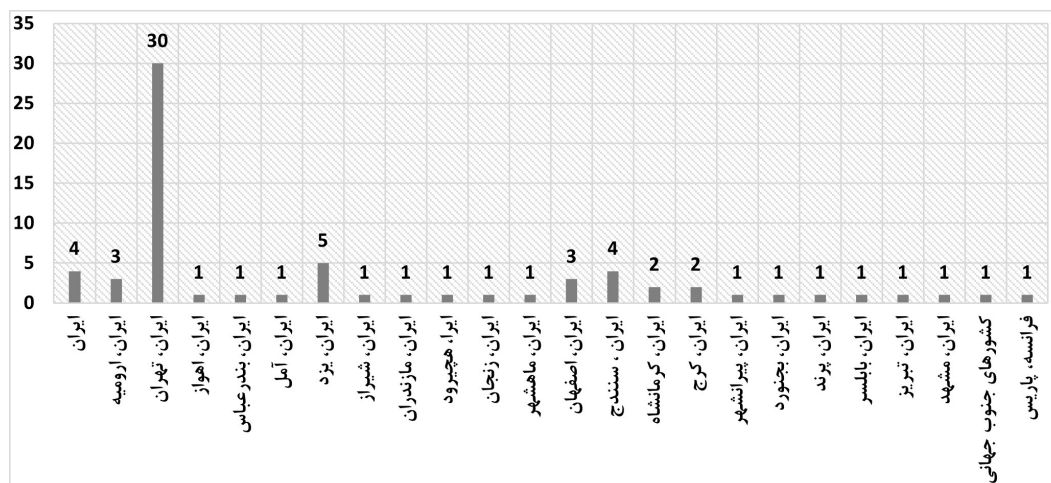
۵-۲- توزیع جغرافیایی موارد مطالعاتی
جدول و شکل بعد نشان‌دهنده توزیع جغرافیایی منابع

از آن است که در بین نمونه‌های مطالعاتی، شهر تهران لازم به ذکر است ۱۸ منبع فاقد نمونه مطالعاتی در بستر در رتبه اول و سپس شهر یزد در رتبه دوم قرار دارد. جغرافیایی خاص می‌باشد.

جدول ۳: توزیع جغرافیایی نمونه موردی‌های منابع مطالعاتی

موقعیت مکانی	پژوهشگران	فراوانی
ایران	(کامیارراد و همکاران، ۱۴۰۰؛ حبیب‌نژاد و خسروی، ۱۴۰۰؛ حکمت و باقری، ۱۴۰۰؛ کاظمیان و معصومی‌فر، ۱۳۹۸)	۴
ایران، ارومیه	(صمدی و همکاران، ۱۴۰۲؛ حیدری و همکاران، ۱۴۰۲؛ پور محمدی و همکاران، ۱۳۹۸)	۳
ایران، تهران	(مرصوصی و همکاران، ۱۴۰۲؛ آزادبخت و جهانی‌فر، ۱۴۰۲؛ تمجیدی و همکاران، ۱۴۰۱ (۲) مورد؛) ابراهیمی و همکاران، ۱۴۰۱؛ مرشدی و همکاران، ۱۴۰۱؛ اشتیاقی و همکاران، ۱۴۰۰؛ اشتیاقی و همکاران، ۱۴۰۰؛ دارکش و استرکی، ۱۳۹۹؛ محمدی و کاظمی، ۱۳۹۹؛ فنی و احمدی، ۱۳۹۹؛ رفیعیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ جواهری‌پور، ۱۳۹۴؛ حبیبی و امیری، ۱۳۹۴؛ رهبری و شارع‌پور، ۱۳۹۳؛ کلانتری، ۱۳۹۹؛ بیگی، ۱۳۹۸؛ شکوهی بیدهندی، ۱۳۹۳؛ شاکری منصور، ۱۳۹۹؛ آقایی، ۱۳۹۹؛ خسروی، ۱۴۰۲؛ صوفی امامی، ۱۴۰۰؛ سماواتی‌پور، ۱۳۹۸؛ حیدری، ۱۳۹۶؛ باغبانی، ۱۳۹۶؛ کردشاکری، ۱۳۹۶؛ صومی، ۱۳۹۶؛ فلسفی، ۱۳۹۵؛ عامریان، ۱۳۹۴)	۳۰
ایران، اهواز	(غلامی و همکاران، ۱۴۰۲)	۱
ایران، بندرعباس	(ابراهیمی و همکاران، ۱۴۰۲)	۱
ایران، آمل	(نصیری آملی و همکاران، ۱۴۰۱)	۱
ایران، یزد	(حسینی و همکاران، ۱۴۰۱؛ زارع شاه‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۹؛ زارع شاه‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۸ (۲) مورد؛) آخوندزردی، ۱۴۰۰)	۵
ایران، شیراز	(فرشیدفر و همکاران، ۱۴۰۱)	۱
ایران، مازندران	(سلطان ملکی و همکاران، ۱۴۰۱)	۱
ایران، هجیرود	(سنایی و همکاران، ۱۴۰۱)	۱
ایران، زنجان	(حیدری و همکاران، ۱۴۰۰)	۱
ایران، ماهشهر	(دولتشاه و همکاران، ۱۴۰۰)	۱
ایران، اصفهان	(صفری و همکاران، ۱۴۰۰؛ قلعه‌نویی و ثابت، ۱۳۹۸؛ صائب، ۱۳۹۷؛ شفیعی، ۱۴۰۱)	۴
ایران، سنندج	(بیننده و همکاران، ۱۳۹۹؛ شریفی و همکاران، ۱۳۹۹؛ محمدی و اداک، ۱۳۹۸؛ علی بیکی علوی، ۱۴۰۰)	۴
ایران، کرمانشاه	(پیری و همکاران، ۱۳۹۹؛ قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۶)	۲
ایران، کرج	(کیانی و همکاران، ۱۳۹۹؛ نورانی، ۱۴۰۰)	۲
ایران، پیرانشهر	(یغفوری و کاشفی‌دوست، ۱۳۹۷)	۱
ایران، بجنورد	(احمدی و همکاران، ۱۳۹۸)	۱
ایران، پرند	(علاءالدینی و جمشیدی‌نسب، ۱۳۹۴)	۱
ایران، بابل‌سر	(خدایاری مطلق و همکاران، ۱۳۹۶)	۱
ایران، تبریز	(علیزاده، ۱۳۹۷)	۱
ایران، مشهد	(هنری، ۱۳۹۹)	۱
فرانسه، پاریس	(شکوهی بیدهندی، ۱۳۹۳)	۱
کشورهای جنوب	(سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸)	۱
جمع کل		۶۹

شکل ۸: توزیع جغرافیایی نمونه‌های مورد مطالعه



۶. یافته‌ها

فرآیندی و گفتمانی تحقق حق به شهر در عرصه عمل ارائه می‌شوند.

۶-۱- تحلیل موضوعی پژوهش‌ها

در پاسخ به سوال فرعی اول پژوهش، پس از جستجو منابع و غربالگری، ۸۷ پژوهش وارد مرحله تحلیل محتوا شده و در راستای هدف پژوهش به تجزیه و تحلیل و بررسی عمیق آن‌ها پرداخته شد. بر این اساس پژوهش‌های حوزه «حق به شهر» در ایران در شش مقوله اصلی و زیرمقوله‌های مرتبط مطابق جدول ۴ دسته‌بندی شده‌اند.

یافته‌های این پژوهش حاصل تحلیل نظام‌مند ۸۷ مطالعه فارسی مرتبط با «حق به شهر» در ایران طی دوره ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ است. تحلیل محتوای پژوهش‌ها نشان می‌دهد که اگرچه ادبیات حق به شهر در سال‌های اخیر از نظر مفهومی و موضوعی گسترش یافته است، اما میان تولید دانش علمی و تأثیرگذاری آن بر سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های بازآفرینی شهری شکاف قابل توجهی وجود دارد. در این بخش، یافته‌ها در راستای پاسخ به سؤالات پژوهش و با تمرکز بر شناسایی روندهای موضوعی، ارزیابی جایگاه سیاست‌گذاری شهری و واکاوی موانع ساختاری،

جدول ۴: کدگذاری محوری و باز مقولات استخراج‌شده از منابع مطالعاتی

کدگذاری محوری	کدگذاری باز	پژوهشگر	کدگذاری باز	کدگذاری محوری	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
	۲	۲.۳	(کامیار راد و همکاران، ۱۴۰۱؛ زارع اندریان و همکاران، ۱۴۰۱؛ لمراسکی و همکاران، ۱۴۰۰؛ اشتیاقی و همکاران، ۱۴۰۰؛ کامیارراد و همکاران، ۱۴۰۰؛ حبیب‌نژاد و خسروی، ۱۴۰۰؛ کاظمیان و معصومی‌فر، ۱۳۹۸؛ عظیمی هاشمی و همکاران، ۱۳۹۳)	حقوق و قوانین	
	۱	۱.۱	(باغبانی، ۱۳۹۶)	سیاست‌های بازآفرینی شهری	
۲۳	۳	۳.۴	(دارکش و استرکی، ۱۳۹۹؛ شکوهی بیدهندی، ۱۳۹۳؛ علیزاده، ۱۳۹۷)	طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شهری	
	۹	۱۰.۳	(اشتیاقی و همکاران، ۱۴۰۰؛ فرشیدفر و همکاران، ۱۴۰۱؛ بیننده و همکاران، ۱۳۹۹؛ سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ جواهری‌پور، ۱۳۹۴؛ علاء‌الدینی و جمشیدی‌نسب، ۱۳۹۴؛ شاکری منصور، ۱۳۹۹؛ آخوندزردینی، ۱۴۰۰؛ صائب، ۱۳۹۷)	سایر سیاست‌های توسعه شهری	
	۵	۵.۷	(کامیار راد و همکاران، ۱۴۰۰؛ عظیمی هاشمی و همکاران، ۱۳۹۳؛ شارع‌پور و همکاران، ۱۳۹۴؛ رفیعان و الوندپور، ۱۳۹۴؛ پورکوهی و همکاران، ۱۴۰۱)	منشورها	

سیاست‌گذاری‌های شهری

کدگذاری محوری	کدگذاری باز	پژوهشگر		کدگذاری باز	کدگذاری محوری
		درصد	فراوانی		
بافت‌های هدف: بازنقش شهری	محلات فقیر سکونتگاه‌های غیررسمی محلات حاشیه‌ای بافت‌های فرسوده بافت‌های تاریخی جدایی‌گزینی	(ابراهیمی و همکاران، ۱۴۰۲؛ صدی و همکاران، ۱۴۰۲؛ حسینی و همکاران، ۱۴۰۱؛ شریفی و همکاران، ۱۳۹۹؛ سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ علی بیکی علوی، ۱۴۰۰؛ دوستوندی، ۱۳۹۵؛ حیدری و همکاران، ۱۴۰۰؛ دارکش و استرکی، ۱۳۹۹؛ بیننده و همکاران، ۱۳۹۹؛ پیری و همکاران، ۱۳۹۹؛ محمدی و اداک، ۱۳۹۸؛ قلعه‌نویی و ثابت، ۱۳۹۸؛ جواهری‌پور، ۱۳۹۴؛ صوفی امامی، ۱۴۰۰؛ آخوند زردینی، ۱۴۰۰)		۱۸.۴	۱۶
		۹.۲	۸	(آزادبخت و جهانی‌فر، ۱۴۰۲؛ صفری و همکاران، ۱۴۰۰؛ پورمحمدی و همکاران، ۱۳۹۸؛ فنی و احمدی، ۱۳۹۹؛ رفیعیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ رهبری و شارع‌پور، ۱۳۹۳؛ بیگی، ۱۳۹۸؛ عامریان، ۱۳۹۴)	
گروه‌های اجتماعی	کودکان	(تمجیدی و همکاران، ۱۴۰۱ (۲ مورد)؛ باغبانی، ۱۳۹۶؛ کردشاکری، ۱۳۹۶؛ فلسفی، ۱۳۹۵)		۵.۷	۵
	جوانان	(نصیری آملی و همکاران، ۱۴۰۱؛ زارع شاه‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۸؛ زارع شاه‌آبادی و غلامی، ۱۳۹۸)		۳.۴	۳
	سالمنان	(حیدری و همکاران، ۱۴۰۰؛ کیانی و همکاران، ۱۳۹۹؛ قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۶)		۳.۴	۳
	کم‌درآمد	(فرشیدفر و همکاران، ۱۴۰۱؛ علاءالدینی و جمشیدی‌نسب، ۱۳۹۴؛ شاکری منصور، ۱۳۹۹؛ صوفی امامی، ۱۴۰۰)		۴.۶	۴
مفهوم‌سازی	انواع، ابعاد و مولفه‌ها نظریه‌پردازان زمینه‌های تاریخی، فلسفی و غیره	(غلامی و همکاران، ۱۴۰۲؛ ابراهیمی و همکاران، ۱۴۰۱؛ کامیار راد و همکاران، ۱۴۰۱؛ پورکوهی و همکاران، ۱۴۰۱؛ زارع اندریان و همکاران، ۱۴۰۱؛ حبیب‌نژاد و خسروی، ۱۴۰۰؛ متقی و همکاران، ۱۳۹۹؛ کلانتری و صدیقی کسمانی، ۱۳۹۶؛ اطهاری، ۱۳۹۳؛ شارع‌پور و همکاران، ۱۳۹۴؛ رفیعیان و الوندپور، ۱۳۹۴؛ حبیبی و امیری، ۱۳۹۴؛ آقایی، ۱۳۹۹؛ خسروی، ۱۴۰۲؛ دوستوندی، ۱۳۹۵؛ زارع اندریان، ۱۴۰۱؛ رحیمی، ۱۴۰۲)		۱۹.۵	۱۷
		(صدی و همکاران، ۱۴۰۲؛ حیدری و همکاران، ۱۴۰۲؛ ابراهیمی و همکاران، ۱۴۰۲؛ تمجیدی و همکاران، ۱۴۰۱ (۲ مورد)؛ حسینی و همکاران، ۱۴۰۱؛ سلطان ملکی و همکاران، ۱۴۰۱؛ سنایی و همکاران، ۱۴۰۱؛ اشتیاقی و همکاران، ۱۴۰۰؛ حیدری و همکاران، ۱۴۰۰؛ دولت‌شاه و همکاران، ۱۴۰۰؛ دارکش و استرکی، ۱۳۹۹؛ محمدی و کاظمی، ۱۳۹۹؛ زارع شاه‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۹؛ پیری و همکاران، ۱۳۹۹؛ شریفی و همکاران، ۱۳۹۹؛ قلعه‌نویی و ثابت، ۱۳۹۸؛ فنی و احمدی، ۱۳۹۹؛ رفیعیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ یغفوری و کاشفی‌دوست، ۱۳۹۷؛ حیدری و زارعی، ۱۳۹۷؛ زارع شاه‌آبادی و غلامی، ۱۳۹۸؛ قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۶؛ علاءالدینی و جمشیدی‌نسب، ۱۳۹۴؛ خدایاری مطلق و همکاران، ۱۳۹۶؛ بیگی، ۱۳۹۸؛ شاکری منصور، ۱۳۹۹؛ خسروی، ۱۴۰۲؛ شفیع، ۱۴۰۱؛ صوفی امامی، ۱۴۰۰؛ علی بیکی علوی، ۱۴۰۰؛ نورانی، ۱۴۰۰؛ هنری، ۱۳۹۹؛ سماواتی‌پور، ۱۳۹۸؛ صائب، ۱۳۹۷؛ حیدری، ۱۳۹۶؛ باغبانی، ۱۳۹۶؛ صومی، ۱۳۹۶؛ فلسفی، ۱۳۹۵؛ صحت، ۱۴۰۱؛ عامریان، ۱۳۹۴)		۴۸.۳	۴۲
فضاهای شهری	رضایت‌مندی کیفیت طراحی شهری			۴۸.۳	۴۲
				۴۸.۳	۴۲

کدگذاری محوری	کدگذاری باز	پژوهشگر	کدگذاری باز	کدگذاری محوری	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
مدیریت شهری	۱۶	۱۸.۴	(غلامی و همکاران، ۱۴۰۲؛ لمراسکی و همکاران، ۱۴۰۰؛ مرشدی و همکاران، ۱۴۰۱؛ سنایی و همکاران، ۱۴۰۱؛ متقی و همکاران، ۱۳۹۹؛ پیری و همکاران، ۱۳۹۹؛ رفیعیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ براتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ شارع‌پور و همکاران، ۱۳۹۴؛ رفیعیان و الوندپور، ۱۳۹۴؛ خدایاری مطلق و همکاران، ۱۳۹۶؛ شفیع، ۱۴۰۱؛ آخوندزردینی، ۱۴۰۰؛ کردشاکری، ۱۳۹۶؛ فلسفی، ۱۳۹۵؛ عامریان، ۱۳۹۴)	مشارکت	
	۳	۳.۴	(براتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ عظیمی هاشمی و همکاران، ۱۳۹۳؛ عامریان، ۱۳۹۴)	دموکراسی	
	۶	۶.۹	(فرجی و همکاران، ۱۴۰۲؛ حیدری و همکاران، ۱۴۰۲؛ مرشدی و همکاران، ۱۴۰۱؛ یغفوری و کاشفی‌دوست، ۱۳۹۷؛ شارع‌پور و همکاران، ۱۳۹۴؛ رفیعیان و الوندپور، ۱۳۹۴)	حکمرانی	۴۴.۸
	۸	۹.۲	(حکمت و باقری، ۱۴۰۰؛ مرشدی و همکاران، ۱۴۰۱؛ زارع شاه‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۸؛ شارع‌پور و همکاران، ۱۳۹۴؛ حبیبی و امیری، ۱۳۹۴؛ علیزاده، ۱۳۹۷؛ آقایی، ۱۳۹۹؛ صومی، ۱۳۹۶)	قدرت و کنش	
	۶	۶.۹	(حیدری و همکاران، ۱۴۰۲؛ مرشدی و همکاران، ۱۴۰۱؛ روستا و همکاران، ۱۴۰۱؛ دولت‌شاه و همکاران، ۱۴۰۰؛ بیننده و همکاران، ۱۳۹۹؛ علیزاده، ۱۳۹۷)	نهادها و سازمان‌ها	
سایر موضوعات شهرسازی	۱۴	۱۶.۱	(مرصوصی و همکاران، ۱۴۰۲؛ فرجی و همکاران، ۱۴۰۲؛ پورکوهی و همکاران، ۱۴۰۱؛ دولت‌شاه و همکاران، ۱۴۰۰؛ بیننده و همکاران، ۱۳۹۹؛ خضرزاد و همکاران، ۱۳۹۸؛ حیدری و زارعی، ۱۳۹۷؛ براتی و همکاران، ۱۳۹۸؛ علاء‌الدینی و جمشیدی‌نسب، ۱۳۹۴؛ شکوهی بیدهندی، ۱۳۹۳؛ علیزاده، ۱۳۹۷؛ علی بیکی علوی، ۱۴۰۰؛ هنری، ۱۳۹۹؛ حیدری، ۱۳۹۶)	عدالت	
	۱	۱.۱	(احمدی و همکاران، ۱۳۹۸)	سلامت	
	۱	۱.۱	(صحت، ۱۴۰۱)	شهر هوشمند	
	۱	۱.۱	(نصیری آملی و همکاران، ۱۴۰۱)	هویت	
	۴	۴.۶	(تمجیدی و همکاران، ۱۴۰۱؛ نصیری آملی و همکاران، ۱۴۰۱؛ زارع شاه‌آبادی و غلامی، ۱۳۹۸؛ پورمحمدی و همکاران، ۱۳۹۸)	حس تعلق	۳۹.۱
	۶	۶.۹	(دارکش و استرکی، ۱۳۹۹؛ حبیب‌نژاد و خسروی، ۱۴۰۰؛ قلعه‌نویی و ثابت، ۱۳۹۸؛ کلانتری، ۱۳۹۹؛ شاکری منصور، ۱۳۹۹؛ خسروی، ۱۴۰۲)	فقر و طرد اجتماعی	
	۳	۳.۴	(آزادبخت و جهانی‌فر، ۱۴۰۲؛ کامیار راد و همکاران، ۱۴۰۱؛ زارع شاه‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۹)	ایمنی و امنیت	
	۴	۴.۶	(حسینی و همکاران، ۱۴۰۱؛ یغفوری و کاشفی‌دوست، ۱۳۹۷؛ رفیعیان و الوندپور، ۱۳۹۴؛ صومی، ۱۳۹۶)	سرزندگی و تنوع	

مقولات محوری استخراج‌شده از پژوهش‌ها در شش دسته اصلی کدگذاری شده‌اند که شامل (۱) سیاست‌گذاری‌های شهری، (۲) محلات هدف بازآفرینی شهری، (۳) گروه‌های اجتماعی، (۴) مفهوم‌سازی، (۵) فضای شهری و (۶)

حق دسترسی به مسکن، اشتغال، بهداشت و آموزش)، مقایسه دیدگاه‌های نظری مختلف و واکاوی زمینه‌های تاریخی و فلسفی این مفهوم پرداخته‌اند.

- گروه‌های اجتماعی

با سهمی معادل ۲۶.۴ درصد، مطالعات مربوط به گروه‌های اجتماعی مختلف، یکی از مقوله‌های پرتعداد است. در این میان، پژوهش‌های مربوط به زنان (۹.۲ درصد) و کودکان (۵.۷ درصد) بیش‌ترین فراوانی را دارند که نشان‌دهنده توجه ویژه به این دو گروه در ادبیات موضوع است. مطالعات این حوزه به تحلیل نابرابری‌های جنسیتی و سنی در دسترسی به منابع شهری، بررسی چالش‌های گروه‌های کم‌درآمد و ارائه راهکارهایی برای بهبود دسترسی این گروه‌ها به حق به شهر معطوف بوده‌اند.

- ارزیابی فضاهای شهری

با ۴۸.۳ درصد (۴۲ پژوهش)، این مقوله بیش‌ترین حجم از مطالعات را به خود اختصاص داده است. محور اصلی این پژوهش‌ها، سنجش رضایتمندی، کیفیت و طراحی فضاهای شهری (مانند دسترسی به فضای سبز و حمل‌ونقل عمومی) از منظر حق به شهر بوده است. نتیجه کلی این ارزیابی‌ها حاکی از نامتوازن بودن برخورداری فضاهای شهری ایران از مؤلفه‌های حق به شهر و پایین‌تر بودن سطح تحقق آن از حد مطلوب است.

- مدیریت شهری

سهم ۴۴.۸ درصدی این مقوله نشان‌دهنده جایگاه محوری مفاهیم مدیریت و حکمرانی در گفتمان حق به شهر است. کلیدواژه‌های پرتکرار در این مطالعات عبارتند از: مشارکت شهروندی، دموکراسی، حکمروایی خوب، توزیع قدرت و نقش نهادها و سازمان‌ها. این پژوهش‌ها به تحلیل راهکارهای افزایش مشارکت، بهبود حکمروایی و تقویت همکاری بین نهادهای دولتی و غیردولتی برای تحقق حق به شهر پرداخته‌اند.

- سایر موضوعات

در نهایت، ۳۹.۱ درصد از مطالعات به موضوعات متنوع دیگر در چارچوب حق به شهر پرداخته‌اند. مفاهیمی مانند عدالت (به عنوان بن‌مایه اصلی حق به شهر)، فقر و طرد اجتماعی، ایمنی و امنیت، سرزندگی، هویت و حس تعلق از جمله این موارد هستند. همچنین، مباحث نوظهوری مانند «حق به شهر هوشمند» توسط صحت (۱۴۰۱) و «حق به شهر و سلامت شهری» توسط احمدی و همکاران (۱۳۹۸) نیز در این دسته جای می‌گیرند.

مدیریت شهری می‌باشند. نتایج نشان می‌دهد بیش‌ترین تمرکز پژوهش‌ها بر فضاهای شهری (۴۸.۳ درصد) و مدیریت شهری (۴۴.۸ درصد) بوده و در مقابل، مقوله سیاستگذاری‌های شهری، تنها ۲۳ درصد از مطالعات را به خود اختصاص داده که از این میان نیز تنها یک پژوهش به‌صورت مستقیم به تحلیل سیاست بازآفرینی شهری پرداخته است. در ذیل به تفصیل موضوعات پژوهش شده تحلیل شده‌اند:

- سیاستگذاری شهری و حق به شهر

بررسی منابع نشان می‌دهد که ۲۳ درصد از مطالعات به مقوله سیاستگذاری شهری توجه داشته‌اند. این پژوهش‌ها را می‌توان در پنج گروه عمده‌ی حقوق و قوانین، سیاست‌های بازآفرینی شهری، طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شهری، منشورها و سایر جای داد. دسته حقوق و قوانین به واکاوی ظرفیت‌ها و کاستی‌های نظام حقوقی ایران در ارتباط با حق به شهر پرداخته و چگونگی انطباق قوانین موجود با مبانی این مفهوم را تحلیل کرده‌اند. برای نمونه، پژوهش مسعودی لمراسکی و همکاران (۱۴۰۰) با نگاهی تطبیقی به تجربه فرانسه، قواعد مالکیت زمین را بررسی نموده است. حدود ۱۰.۳ درصد از مطالعات (۹ پژوهش) سیاست‌هایی چون حمل‌ونقل، مسکن و فضای سبز را در ارتباط با حق به شهر بررسی کرده‌اند. برای مثال، فرشیدفر و همکاران (۱۴۰۱) مسکن اجتماعی و اشتیاقی و همکاران (۱۴۰۰) و آخوندزردینی (۱۴۰۰) سیاست‌های حمل‌ونقل عمومی را در تهران و یزد تحلیل نموده‌اند. درخصوص سیاست‌های بازآفرینی شهری نتایج تحلیل نشان می‌دهند تنها یک پژوهش توسط باغبانی (۱۳۹۶) به‌طور مستقیم به این موضوع پرداخته و آثار سیاست اعیان‌سازی را بر زندگی شهروندان تحلیل نموده است.

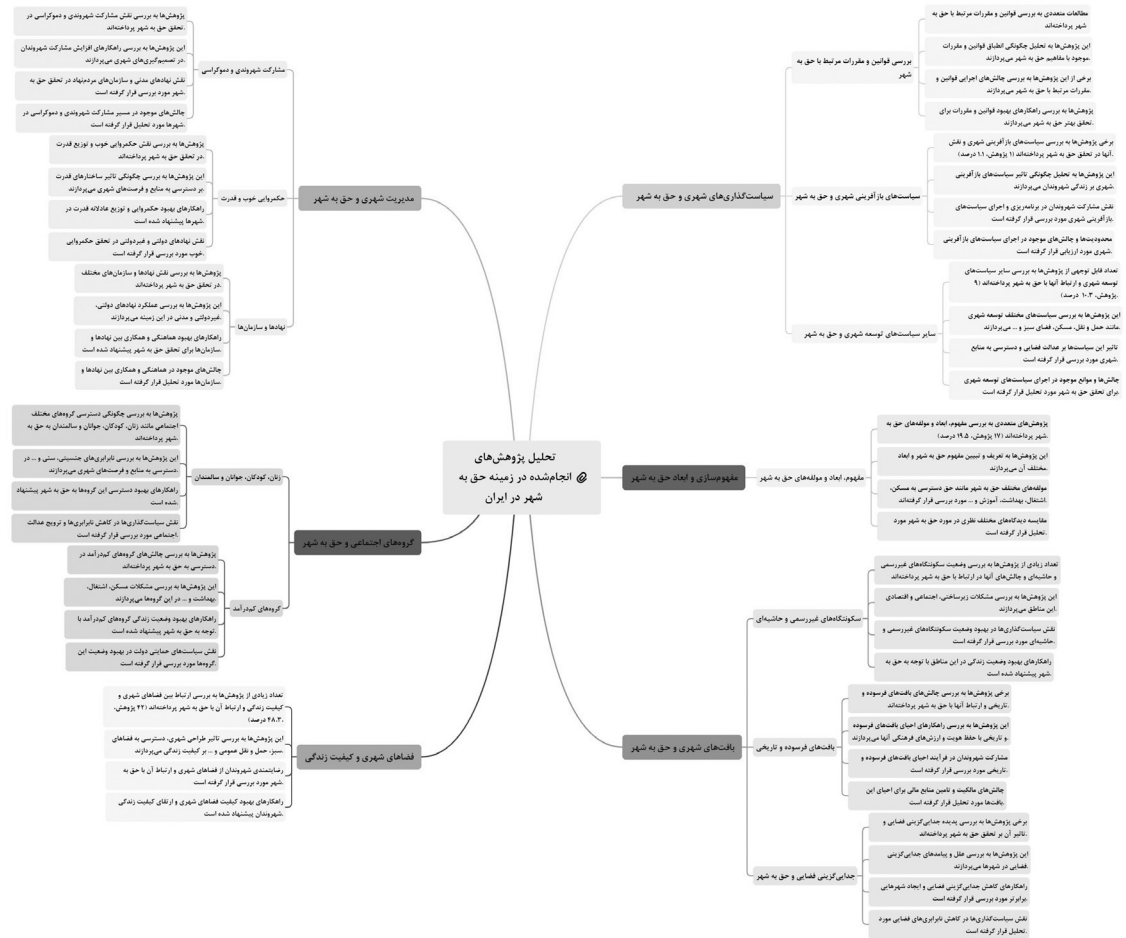
- بافت‌های هدف بازآفرینی شهری

حدود ۱۸.۴ درصد از پژوهش‌ها محلات و بافت‌های نیازمند بازآفرینی را با رویکرد حق به شهر بررسی کرده‌اند. این مطالعات عمدتاً بر محلات فقیرنشین، سکونتگاه‌های غیررسمی، بافت‌های فرسوده و تاریخی متمرکز بوده‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است که حق به شهر در این بافت‌ها عموماً نادیده انگاشته شده و به‌ویژه در سکونتگاه‌های غیررسمی و محلات فقیرنشین، بیش از دیگر مناطق تضعیف شده است.

- مفهوم‌سازی حق به شهر

تقریباً ۱۹.۵ درصد از مطالعات به تعریف، تبیین و بسط مبانی نظری حق به شهر اختصاص یافته است. این پژوهش‌ها به استخراج ابعاد و مؤلفه‌های مفهومی (مانند

شکل ۹: مدل مفهومی حاکم بر پژوهش‌های حوزه حق به شهر در ایران



۶-۲- بررسی میزان مطابقت محتوای پژوهش‌ها با موضوع پژوهش حاضر

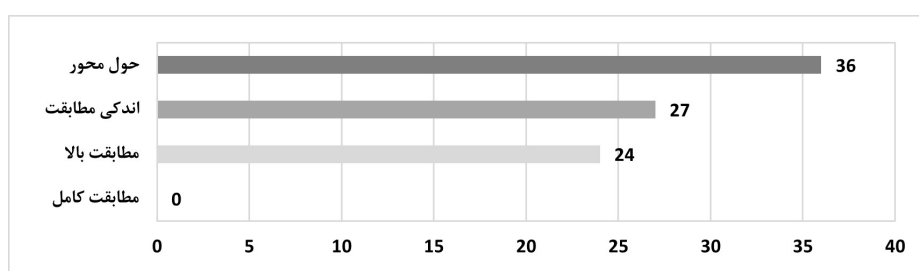
جهت نیل به هدف پژوهش، پس از انتخاب منابع، اطلاعات مربوط به نوع، عنوان، موضوع، محتوا و یافته‌های پژوهش‌ها استخراج و میزان انطباق آن‌ها با هدف پژوهش در چهار سطح «مطابقت کامل»، «مطابقت بالا»، «اندکی مطابقت» و «حول محور» ارزیابی شد. در سطح مطابقت کامل، پژوهش‌هایی مدنظر بودند که حق به شهر را در سیاست‌های بازآفرینی شهری مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران بررسی کرده باشند؛ با این حال هیچ پژوهشی در این حوزه یافت نشد (صفر درصد). در سطح مطابقت بالا، پژوهش‌هایی قرار گرفتند که حق به شهر را در قوانین و اسناد سیاستی، طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شهری، مطالعات مرتبط با بافت‌های

هدف بازآفرینی و مباحث مشارکت و نهادهای برنامه‌ریزی بررسی کرده‌اند. تعداد این پژوهش‌ها ۲۴ مورد (۲۸ درصد) بود. پژوهش‌های اندکی مطابقت شامل مطالعات مرتبط با کیفیت زندگی، رضایتمندی و فضاهای شهری در بافت‌های هدف بازآفرینی از منظر حق به شهر بودند که ۲۷ پژوهش (۳۱ درصد) را تشکیل می‌دادند و در نهایت، ۳۶ پژوهش (۴۱ درصد) در دسته حول محور قرار گرفتند که عمدتاً به مفهوم‌سازی حق به شهر، تبیین ابعاد آن و حقوق گروه‌های مختلف اجتماعی پرداخته‌اند. نتیجه این‌که هیچ پژوهشی به موضوع حق به شهر در تدوین سیاست‌های بازآفرینی شهری ایران نپرداخته‌اند و این موضوع از چالش‌های پیش رو شهرسازی کشور ما می‌باشد.

جدول ۵: میزان مطابقت منابع مطالعاتی با موضوع و هدف پژوهش حاضر

نوع منبع	فراوانی	درصد
مطابقت کامل	۰	۰
مطابقت بالا	۲۴	۲۸
اندکی مطابقت	۲۷	۳۱
حول محور	۳۶	۴۱
کل	۸۷	۱۰۰

شکل ۱۰: میزان مطابق منابع مطالعاتی با موضوع و هدف پژوهش حاضر



پرداخته‌اند، اگرچه به زمینه کلی می‌پردازند، اما مستقیماً به سراغ اسناد مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در باب «سیاست‌های بازآفرینی شهری» نرفته‌اند.

– **خلأ چشمگیر در تحلیل اسناد اختصاصی بازآفرینی**
از بین تمامی منابع تحلیل‌شده، فقط یک پژوهش (معادل ۱.۱ درصد از کل) به صورت مشخص به تحلیل یک سیاست بازآفرینی شهری با رویکرد حق به شهر توسط باغبانی (۱۳۹۶) پرداخته و صرفاً سیاست اعیان‌سازی را در یک نمونه محلی مورد بررسی قرار داده است. اگرچه این مطالعه ارزشمند می‌باشد، اما محدود به یک سیاست خاص و یک نمونه موردی بوده و نمی‌تواند بازنمای تحلیل جامع از اسناد بالادستی ملی یا برنامه‌های عملیاتی گسترده‌تر باشد.

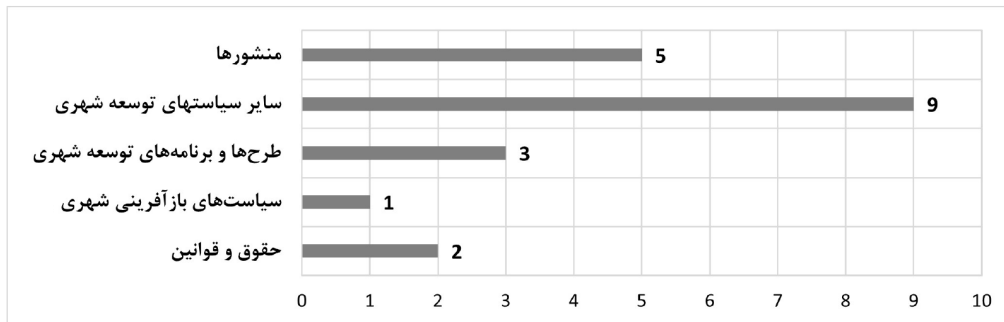
– **فقدان تحلیل نظام‌مند از برنامه‌های عملیاتی**
هیچ یک از مطالعات بررسی‌شده، برنامه‌های عملیاتی و اجرایی بازآفرینی (مانند برنامه‌های مصوب ستادهای ملی یا استانی بازآفرینی، یا طرح‌های تفصیلی و اجرایی ویژه بافت‌های هدف) را به عنوان واحد تحلیل اصلی خود قرار نداده‌اند. این برنامه‌ها که نحوه تخصیص منابع، اولویت‌بندی پروژه‌ها، مکانیسم‌های مشارکت و معیارهای ارزیابی را مشخص می‌کنند، نقطه کانونی تبدیل «سیاست» به «عمل» هستند بنابراین غیاب تحلیل این اسناد از منظر حق به شهر، یک شکاف پژوهشی بارز محسوب می‌شود.

۳-۶- جایگاه پژوهش در حوزه سیاستگذاری شهری از منظر حق به شهر

در پاسخ به سوال فرعی دوم پژوهش، مطالعاتی که به تحلیل قوانین و اسناد پرداخته‌اند، مورد واکاوی قرار گرفتند. همان‌طور که در جدول ۴ (ذیل مقوله سیاستگذاری‌های شهری) مشاهده می‌شود، از ۲۰ پژوهشی که این حوزه را پوشش داده‌اند، اکثریت به قوانین کلی شهرسازی، منشورها و سیاست‌های عمومی (نظیر حمل‌ونقل یا مسکن اجتماعی) پرداخته‌اند و مطالعات بسیار اندکی به صورت مستقیم و نظام‌مند، اسناد سیاستی بالادستی یا برنامه‌های عملیاتی بازآفرینی شهری ایران را از منظر گفتمان حق به شهر مورد واکاوی قرار داده‌اند. جزئیات این یافته به شرح زیر است:

– **تمرکز غالب بر سیاست‌های عمومی و قوانین کلی**
بخش عمده‌ای از پژوهش‌هایی که ذیل مقوله «سیاستگذاری شهری» قرار گرفتند (جدول ۴)، به بررسی قوانین عام شهرسازی، منشورهای بین‌المللی یا سیاست‌های بخشی (مانند حمل‌ونقل، مسکن و فضای سبز) پرداخته‌اند. اگرچه این مطالعات از حیث تحلیل حقوقی و انطباق با اصول کلی حق به شهر حائز اهمیت‌اند اما موضوع اختصاصی بازآفرینی شهری محور اصلی تحلیل آن‌ها نمی‌باشد. برای مثال، پژوهش‌هایی که به نقد «قانون نوسازی و عمران شهری» یا «طرح‌های جامع»

شکل ۱۱: میزان پرداختن پژوهش‌ها به سیاستگذاری شهری از منظر حق به شهر



انتقادی حق به شهر، هنوز نتوانسته است به عرصه تحلیل سیاست‌های عملی و اسناد اجرایی در حوزه بازآفرینی شهری ایران راه یابد. ادبیات موجود عمدتاً یا در سطح کلان‌نظری باقی مانده، یا پیامدهای سیاست‌ها را در فضا بررسی کرده‌اند بدون آن‌که خود «متن سیاست» و «برنامه عمل» را موضوع کاوش مستقیم قرار دهند. این امر لزوم انجام پژوهش‌های آتی را که مستقیماً به تحلیل محتوای این اسناد می‌پردازند، بیش از پیش آشکار می‌سازد.

با استناد به یافته‌های فوق، پاسخ به سؤال فرعی دوم منفی می‌باشد به عبارت دقیق‌تر در ایران، مطالعات جامع و نظام‌مندی که به‌طور اخص اسناد سیاستی بالادستی (مانند مصوبات شورای عالی شهرسازی) و برنامه‌های عملیاتی بازآفرینی شهری را با چارچوب تحلیلی حق به شهر مورد نقد و ارزیابی قرار داده باشند، وجود نداشته و یا در حد بسیار ناچیزی (یک مورد) می‌باشد. این خلأ پژوهشی نشان می‌دهد که گفتمان پویا و

شکل ۱۲: شکاف پژوهشی در تحلیل سیاست‌های بازآفرینی شهری از منظر حق به شهر



توضیحات: منظور از «سیاستگذاری شهری» اسناد بالادستی و قوانین مصوب است، منظور از «مدیریت شهری» به سازوکارهای اجرایی اشاره دارد و منظور از «محلات هدف بازآفرینی» بافت‌های مورد نظر سیاست‌ها هستند.

۴-۶- عوامل مؤثر بر عدم نفوذ مؤثر گفتمان حق به شهر در فرآیند سیاست‌گذاری و اجرای بازآفرینی شهری در ایران

در پاسخ به سوال فرعی سوم پژوهش، یافته‌های این تحلیل نظام‌مند نشان می‌دهد که علی‌رغم غنای نسبی مباحث نظری، گفتمان «حق به شهر» نتوانسته تأثیر تعیین‌کننده‌ای بر فرآیندهای سیاست‌گذاری و برنامه‌های عملی بازآفرینی شهری در ایران بگذارد. این شکاف بین نظریه و عمل را می‌توان برآمده از مجموعه‌ای درهم‌تنیده از موانع ساختاری، فرآیندی و گفتمانی دانست که در ادامه به تفصیل بررسی می‌شوند.

- موانع ساختاری و نهادی

۱. تمرکزگرایی شدید در نظام برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری: ساختار سلسله‌مراتبی و بالا به پایین حکمرانی شهری در ایران، مجال‌چندانی برای مشارکت واقعی ذی‌نفعان و جوامع محلی به عنوان رکن اساسی حق به شهر باقی نمی‌گذارد و تصمیمات کلان در مورد بافت‌های هدف، اغلب در نهادهای مرکزی و بدون سازوکارهای شفاف برای اعمال نظر ساکنان اتخاذ می‌شود.

۲. تفکیک و ناهماهنگی سازمان: موازی‌کاری و پراکندگی مسئولیت‌ها میان نهادهای متعدد دخیل در بازآفرینی (مانند وزارت راه و شهرسازی، شهرداری‌ها، بنیاد مسکن، استانداری‌ها و غیره) منجر به فقدان یک رویکرد یکپارچه

نهادهای مستقل نظارتی که پیامدهای اجتماعی و فضایی پروژه‌های بازآفرینی را از منظر معیارهای حق به شهر (مانند جلوگیری از جابجایی اجباری، حفظ شبکه‌های اجتماعی و دسترسی به خدمات) پایش کنند، باعث می‌شود به تداوم رویکردهای نامتوازن می‌انجامد.

- موانع گفتمانی و شناختی

۱. ابهام مفهومی و فقدان ترجمه عملیاتی: مفهوم «حق به شهر» در فضای آکادمیک ایران عمدتاً به عنوان یک «گفتمان انتقادی» یا «چارچوب نظری» باقی مانده و به «دستورالعمل عملی» یا «شاخص ارزیابی» برای سیاست‌گذاران و مجریان تبدیل نشده است که این ابهام، کاربست آن را در سندنکاری و اقدام میدانی دشوار می‌سازد.

۲. غالب بودن گفتمان فنی- مهندسی: زبان مسلط در مدیریت شهری و بازآفرینی، زبان فنی، مهندسی و مالی است. مفاهیم کیفی، انسانی و حقوق‌محور حق به شهر، در مواجهه با این گفتمان غالب، اغلب به حاشیه رانده شده یا به شاخص‌های کمی ساده‌شده تقلیل می‌یابند.

۳. مقاومت در برابر تغییر پارادایم: ترویج گفتمان حق به شهر مستلزم تغییر در مناسبات قدرت، توزیع منابع و روش‌های تصمیم‌گیری می‌باشد. این تغییر با مقاومت نهادهای ذی‌نفع در وضع موجود (چه بخش دولتی و چه بخش خصوصی سرمایه‌گذار) مواجه خواهد شد که منافع خود را در تداوم رویکردهای متعارف می‌بینند.

و انسان‌محور شده و مفاهیمی مانند «عدالت فضایی» و «حق مشارکت» ذیل تأمین اهداف کمی و فیزیکی هر دستگاه، محو شده‌اند.

۳. سلطه پارادایم کالبدی- اقتصادی: رویکرد مسلط در برخورد با بافت‌های ناکارآمد، همچنان بر «توسعه کالبدی» و «توجه‌پذیری اقتصادی» پروژه‌ها متمرکز می‌باشد. در این چارچوب، «ارزش افزوده زمین» و «بازگشت سرمایه» به محرک‌های اصلی تبدیل و ابعاد اجتماعی، فرهنگی و هویتی حق به شهر در حاشیه قرار می‌گیرد.

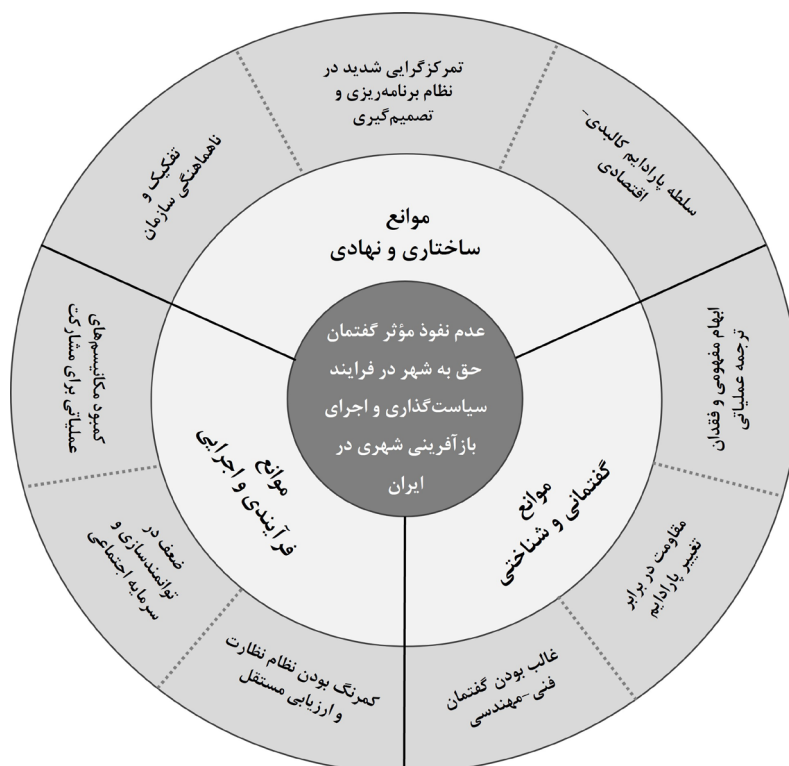
- موانع فرآیندی و اجرایی

۱. کمبود مکانیسم‌های عملیاتی برای مشارکت: فقدان چارچوب‌های حقوقی و روش‌های اجرایی شفاف، نهادینه و الزام‌آور برای تضمین مشارکت شهروندان در تمام مراحل بازآفرینی (از تشخیص مسئله تا نظارت بر اجرا) یک مانع عمده بوده و مشارکت اغلب به «اطلاع‌رسانی» یا «جلب رضایت» صورتی تقلیل یافته و فاقد قدرت تأثیرگذاری واقعی می‌باشد.

۲. ضعف در توانمندسازی و سرمایه اجتماعی: پروژه‌های بازآفرینی عموماً فاقد برنامه‌های بلندمدت و مستمر برای توانمندسازی ساکنان (از نظر اجتماعی، اقتصادی و حقوقی) هستند. بدون تقویت سرمایه اجتماعی و ایجاد حس مالکیت جمعی، طرح‌ها در برابر مقاومت محلی یا بی‌تفاوتی ساکنان قرار خواهند گرفت.

۳. کم‌رنگ بودن نظام نظارت و ارزیابی مستقل: نبود

شکل ۱۳: مدل مفهومی عوامل مؤثر بر عدم نفوذ مؤثر گفتمان حق به شهر در فرآیند سیاست‌گذاری و اجرای بازآفرینی شهری در ایران



گفتمان فنی - مهندسی) و کمبود پژوهش‌های عمل‌محور و سیاست‌مدار، قابل شناسایی می‌باشند.

مهم‌ترین سهم این مقاله در دانش شهرسازی، معرفی و اثبات یک خلأ پژوهشی بنیادی در پیوند میان نظریه و عمل در شهرسازی ایران می‌باشد. این پژوهش نشان داد که چگونه یک گفتمان انتقادی پرتطرفدار (حق به شهر) در سطح تولید ادبیات دانشگاهی گسترش یافته، اما از نفوذ به هسته سخت فرآیندهای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی عملی در یک حوزه کلیدی مانند بازآفرینی شهری بازمانده است. این مطالعه، با ارائه تحلیلی ساختاریافته از کلیت پژوهش‌های یک دهه، چارچوبی برای درک تناقضات، جهت‌گیری‌ها و نقاط کور مطالعات شهری در ایران فراهم می‌کند و پلی میان نقد نظری و تحلیل سیاست‌های عملی می‌سازد.

یافته‌ها ضرورت «توسعه نظریه‌های میانی» و «چارچوب‌های عملیاتی» را که بتوانند مفاهیم انتزاعی حق به شهر (مثل مشارکت، عدالت، کنترل اجتماعی) را به شاخص‌های ارزیابی، ضوابط طراحی و مکانیسم‌های حکمروایی در حوزه بازآفرینی تبدیل کنند، آشکار می‌سازد که از پیامدهای نظری این پژوهش می‌باشد. درخصوص پیامد عملی برای سیاست‌گذاری شهری ایران، می‌توان چنین گفت که این مطالعه هشدار می‌دهد که چنان چه بی‌اعتنایی به ابعاد اجتماعی و حقوقی حق به شهر در سیاست‌های بازآفرینی تداوم یابد، نه تنها به ناکارآمدی و مقاومت محلی می‌انجامد، بلکه به بازتولید نابرابری فضایی و تعمیق شکاف اجتماعی دامن خواهد زد. این پژوهش بر لزوم بازنگری در محتوای اسناد بازآفرینی برای گنجاندن مؤلفه‌هایی مانند تضمین مشارکت مؤثر ساکنان، جلوگیری از جابجایی اجباری، توزیع عادلانه منافع توسعه و حفظ سرمایه اجتماعی تأکید دارد.

پژوهش حاضر با وجود کوشش برای ارائه تحلیلی نظام‌مند، با چند محدودیت مهم روبه‌رو است. نخست، دامنه منابع مورد بررسی تنها به مقالات، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های فارسی منتشرشده در پایگاه‌های داده علمی (مانند مگیران و ایران‌داک) محدود شده و اسناد خاکستری شامل گزارش‌های دولتی، طرح‌های اجرایی منتشرنشده و مصاحبه با سیاست‌گذاران را دربرنمی‌گیرد؛ دوم، اگرچه بازه زمانی ده ساله (۱۳۹۳-۱۴۰۳) تحولات اخیر را پوشش می‌دهد، اما برای ردیابی سیر تکامل کامل گفتمان حق به شهر در ایران و بررسی تأثیر متقابل آن با تحولات کلان اجتماعی-سیاسی کافی نمی‌باشد. این محدودیت‌ها، اگرچه از جامعیت تحلیل می‌کاهد، ولی فرصت‌هایی ارزشمند برای تکمیل و تعمیق پژوهش‌های آتی در این حوزه فراهم می‌آورند.

براساس یافته‌های این پژوهش، چهار مسیر کلیدی برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود که می‌تواند شکاف موجود بین نظریه و عمل را پر کرده و در تعامل با یکدیگر

همان‌گونه که یافته‌های این پژوهش نشان داد، پژوهش‌ها کم‌تر به ارائه «راه‌حل‌های حکمروایی» مشخص برای ایران پرداخته‌اند و مطالعات موجود اغلب در توصیف مسئله متوقف شده و به سوی ارائه راهکارهای عملی و تغییرمحور پیش نرفته‌اند. کمبود پژوهش‌های عمل‌محور^۱ و تطبیقی-سیاستی که به‌طور مشخص به تحلیل شکاف بین اسناد مصوب و اجرای میدانی بپردازند یا الگوهای نهادی نوآورانه برای مشارکت را طراحی و آزمون کنند، یکی از عوامل مهم می‌باشد. در مجموع عدم نفوذ گفتمان حق به شهر، صرفاً یک مشکل شناختی نیست، بلکه بازتابی از تنش ساختاری بین منطق سوداگری فضا و منطق حقوق اجتماعی بر فضا در شهر ایرانی است. تحقق این گفتمان نیازمند تحولی چندسطحی است: در سطح ساختاری (تمرکززدایی و اصلاح قوانین)، در سطح فرآیندی (طراحی مکانیسم‌های مشارکت نهادینه و توانمندسازی)، در سطح گفتمانی (ترجمه مفاهیم به زبان عملیاتی و ادغام در اسناد) و در سطح پژوهشی (جهت‌دهی مطالعات به سمت کاربست و ارزیابی تأثیر). تا زمانی که این الزامات به صورت یکپارچه دیده نشود، حق به شهر در حد یک مفهوم انتقادی در مجلات علمی باقی خواهد ماند و تأثیر ملموسی بر بهبود زندگی ساکنان بافت‌های هدف بازآفرینی نخواهد داشت.

۷. جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این پژوهش با مرور نظام‌مند ۸۷ مطالعه فارسی در بازه زمانی ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳، به واکاوی جایگاه گفتمان «حق به شهر» در پژوهش‌های شهری ایران و میزان توجه آن به عرصه سیاست‌گذاری بازآفرینی شهری پرداخت. این پژوهش نشان داد، پژوهش‌های ایرانی در شش حوزه اصلی متمرکز می‌باشند «ارزیابی فضاهای شهری» (۴۸.۳ درصد)، «مدیریت و حکمرانی شهری» (۴۴.۸ درصد)، «گروه‌های اجتماعی» (۲۶.۴ درصد) «سیاست‌گذاری شهری» (۲۳ درصد)، «مفهوم‌سازی» (۱۹.۵ درصد) و «بافت‌های هدف بازآفرینی» (۱۸.۴ درصد)؛ که این توزیع، حاکی از غلبه رویکردهای توصیفی-سنجشی و مدیریتی و کم‌رنگ بودن مطالعات سیاست‌محور می‌باشد. همچنین نتایج آشکار ساخت که هیچ مطالعه نظام‌مند و مستقیمی، اسناد سیاستی بالادستی یا برنامه‌های عملیاتی بازآفرینی شهری ایران را با چارچوب تحلیلی حق به شهر مورد نقد و ارزیابی قرار نداده‌اند و پژوهش‌های مرتبط با سیاست‌ها، عمدتاً به قوانین کلی یا سیاست‌های بخشی پرداخته لذا یک شکاف پژوهشی بارز در تحلیل اسناد اختصاصی بازآفرینی شهری وجود دارد. عوامل این شکاف در چهار دسته: موانع ساختاری (تمرکزگرایی، ناهماهنگی نهادی، سلطه پارادایم کالبدی-اقتصادی)، موانع فرآیندی (نبود مکانیسم‌های نهادینه‌شده مشارکت و توانمندسازی، ضعف نظام نظارتی)، موانع گفتمانی (ابهام مفهومی و غلبه

می‌نماید. چهارم، مطالعات تطبیقی با کشورهای دارای زمینه مشابه، جهت تحلیل چگونگی ادغام گفتمان حق به شهر در قوانین و برنامه‌های بازآفرینی آنان و استخراج درس‌های کاربردی برای سیاست‌گذاری در ایران. به عنوان سخن پایانی، تحقق شهر عادلانه، مستلزم هم‌زمانی و پیوند بین سه عرصه نظریه، سیاست و عمل می‌باشد. این پژوهش نشان داد که در حوزه بازآفرینی شهری ایران، حلقه پیونددهنده «سیاست» به هر دو سوی دیگر، ضعیف‌ترین حلقه است. امید است نتایج این مطالعه، نه فقط به غنای بحث‌های آکادمیک، که به روشنگری و التزامی عملی در تدوین و اجرای سیاست‌هایی بینجامد که شهر را نه به مثابه یک کالا، که به عنوان یک حق جمعی برای همه ساکنانش، به‌ویژه محروم‌ترین‌ها، باز می‌شناسند.

پلی میان نقد انتزاعی و عمل سیاستی در حوزه بازآفرینی شهری ایران ایجاد می‌کنند. نخست، انجام تحلیل محتوای اسناد سیاستی بالادستی بازآفرینی شهری ایران (مانند مصوبات شورای عالی شهرسازی و برنامه‌های ملی) با به‌کارگیری روش‌هایی چون تحلیل گفتمان یا تحلیل محتوای کیفی، برای واکاوی میزان تجلی مؤلفه‌های حق به شهر در این متون؛ دوم، مطالعات موردی عمیق و کیفی (از جمله قوم‌نگاری یا پژوهش طولی) در بافت‌های هدف، به‌ویژه سکونتگاه‌های غیررسمی، که بتواند تجربه زیسته و مکانیسم‌های محلی نقض یا تحقق حقوق ساکنان را آشکار سازد. سوم، توسعه پژوهش‌های عمل‌محور با هدف طراحی، اجرای پایلوت و ارزیابی الگوهای عملیاتی نوین در حوزه حکمروایی مشارکتی یا ارزیابی اجتماعی پروژه‌ها، که چارچوب‌های نظری را به آزمون میدانی نزدیک

تشکر و قدردانی

این مقاله هیچ حامی مالی و معنوی نداشته است.

تعارض منافع

این مقاله فاقد هرگونه تعارض منافع است.

تأییدیه اخلاقی

نویسندگان متعهد می‌شوند که کلیه اصول اخلاقی انتشار اثر علمی را براساس اصول اخلاقی COPE رعایت کرده‌اند و در صورت احراز هر یک از موارد تخطی از اصول اخلاقی، حتی پس از انتشار مقاله، حق حذف مقاله و پیگیری مورد را به مجله می‌دهند.

درصد مشارکت

نویسندگان اعلام می‌دارند به‌طور مستقیم در مراحل انجام پژوهش و نگارش مقاله مشارکت فعال داشته‌اند.

پی‌نوشت

1. Action Research

فهرست منابع

- Adewumi, A. S. 2023. "Enhancing Urban Regeneration at the Neighbourhood Level: The Role of Sustainability Assessment Frameworks." *Emerald Open Research* 1(5). <https://doi.org/10.1108/EOR-05-2023-0005>
- Adibzadeh, Zahra. 2017. "Application of the Transfer of Development Rights Approach to Achieve Integrated Urban Development: A Case Study of Qazvin." Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Fine Arts, Department of Urban Planning. [in Persian]
- Aghaei, Parviz. 2020. "Production and Reproduction of Space in the Second Cycle of Capital Accumulation: A Case Study of District Three of Tehran Metropolis." PhD diss., Shahid Beheshti University. [in Persian]
- Ahmadi, Mohammad, Hossein Hataminejad, Ahmad Pourahmad, Keramatollah Ziari, and Saeed Zanganeh. 2019. "Investigating and Analyzing the Variables of the Right to Urban Health (Case Study: Bojnurd)." *Geographical Research on Urban Planning Quarterly* 7(2): 285-309. [in Persian]
- Akhundzardeyni, Mostafa. 2021. "Assessing the Transformations of the Historical Texture of Yazd from the Perspective of the Right to the City." Master's thesis, Shahid Beheshti University, Faculty of Architecture and Urban Planning. [in Persian]
- Alaadini, Pouya, and Maryam Jamshidi Nasab. 2015. "Mehr Housing and the Right to the City of New Communities: A Case Study of the Parand Project." *Local Development (Rural-Urban) Journal* 7(2): 241-258. <https://doi.org/10.22059/jrd.2015.60562>. [in Persian]
- Ali Beyki Alavi, Haniyeh. 2021. "Assessing the Impact of Gated Luxury Towns on the City with Emphasis on Environmental Justice and within the Framework of the Right to the City Concept (Case Study: Basti Town, Lavasan)." Master's thesis, University of Tehran, Farabi International Campus. [in Persian]
- Alizadeh, Bahram. 2018. "Explaining the Concept of Spatial Justice in the Islamic City and Its Evaluation in Urban Development Plans (Case Study: Tabriz)." PhD diss., Tabriz Islamic Art University. [in Persian]
- Alpöpi, C., and C. Manole. 2013. "Integrated Urban Regeneration - Solution for Cities Revitalize." *Procedia Economics and Finance* 6: 178-185.
- Ameryan, Mohammad. 2015. "Evaluating the Project-Based Effects of 15 Khordad Pedestrian Way with Emphasis on the Right to the City Discourse." Master's thesis, Tarbiat Modares University, Faculty of Art. [in Persian]
- Ashtiyaghi, Masoumeh. 2021. "Evaluation of Sustainable Development Policies and Programs of Urban Transportation System with Emphasis on the Right to the City (Case Study: Sadr Bridge, Tehran)." PhD diss., University of Mazandaran. [in Persian]
- Ashtiyaghi, Masoumeh, Mahmoud Sharepour, and Mohammad Fazeli. 2021. "Examining the Requirements of the Right to the City in the Policy-Making and Planning Process of Urban Development (Case Study: Transportation Development in Tehran)." *Social-Cultural Strategy Quarterly* 10(39): 223-257. Dor: [20.1001.1.22517081.1400.10.2.1.3](https://doi.org/10.22517081.1400.10.2.1.3) [in Persian]
- Ashtiyaghi, Masoumeh, Mahmoud Sharepour, and Mohammad Fazeli. 2021. "Phenomenological Study of Tehran Citizens' Lived Experience of Citizenship Rights Themes (Case Study: Public Transportation in Tehran)." *Journal of Social Sciences* 17(2): 91-123. <https://doi.org/10.22067/social.2021.68124.1004>. [in Persian]
- Atahari, Kamal. 2014. "Liberation from Urban Confinement: An Essay on Henri Lefebvre's Right to the City." *Journal of Society, Culture, Media* 3(11): 101. [in Persian]
- Attö, K. A., and M.P. Kwan. 2021. "The Right to the City: A Critical Review of Urban Social Movements in Global Cities." *Urban Studies* 58(6): 1123-1140.
- Azadbakht, Maryam, and Mojtaba Jahani Far. 2023. "A Conceptual Model for Women's Right to the City and Analysis of Its Causal Structure in Ahvaz." *Geographical Research on Urban Planning Quarterly* 11(2): 154-173. [in Persian]
- Azimi Hashemi, Mozhgan, Neda Razavizadeh, and Abdolreza Javan Jafari. 2014. "Urban Charters: A Context for Realizing the Right to Urbanization." *Journal of Social Sciences* 11(2): 51-76. <https://doi.org/10.22067/jss.v11i2.17994>. [in Persian]
- Baghbani, Minoo. 2017. "Explaining the Principles and Criteria of Urban Regeneration from the Perspective of Children's Rights in Urban Development: A Case Study of Zamzam Neighborhood, District 2, Region 17, Tehran." Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Fine Arts, Department of Urban Planning. [in Persian]
- Bagherizadeh, Kazem. 2022. "Determining the Optimal Building Density Using the Transfer of Development Rights Approach in Yazd Neighborhoods (Case Study: Neighborhood 5, District 2, Region 1)." Master's thesis, Yazd University, Faculty of Art and Architecture. [in Persian]
- Bai, X., D. Roberts, and J. Chen. 2020. "Urban Sustainability Transitions: A Review of Global Trends and Local Practices." *Global Environmental Change* 36: 1-11.
- Barati, Naser, Fardin Heydari, and Mani Sattarad Fathi. 2019. "Toward a Democratic Process in Urban Planning and Design: Evaluating Citizens' Intervention in Urban Programs and Projects in Iran." *Bagh-e Nazar Journal* 16(76): 5-20. <https://doi.org/10.22034/bagh.2019.135523.3627>. [in Persian]

- Beyki, Parisa. 2019. "A Strategic Model for Empowering Residents in Urban Neighborhoods with an Emphasis on Women (District 2, Tehran, Tarasht Neighborhood)." PhD diss., Islamic Azad University, Central Tehran Branch. [in Persian]
- Binavand, Masoud, Jahangir Mahmoudi, and Ali Sanaci. 2020. "Urban Spatial Policies and the Situation of Deprived Neighborhoods (Institutional Ethnography of Aghazaman, Qatarchiyan, Juradabad, and Kuradabad Neighborhoods in Sanandaj)." *Journal of Sociology of Culture and Art* 2(3): 26-48. <https://doi.org/10.34785/J016.2021.592>. [in Persian]
- Brenner, N., and C. Schmid. 2015. "Towards a New Epistemology of the Urban." *City* 19(2-3): 151-182. <https://doi.org/10.1080/13604813.2015.1014712>
- Brenner, N., P. Marcuse, and M. Mayer. 2019. "Cities for People: The Right to the City in the Age of Globalization." *City* 23(1): 1-12.
- Buṣṭān Ahmadi, Vahid. 2021. "Presenting a Just City Model Based on the Right to the City Approach (Case Study: Tehran Metropolis)." PhD diss., Graduate Studies Center. [in Persian]
- Cysek-Pawlak, M., S. Krzysztofik, and A. Makowski. 2022. "Urban Regeneration and Urban Resilience Planning through Connectivity: The Importance of This Principle of New Urbanism." *European Spatial Research and Policy* 29(1): 111-133. <https://doi.org/10.18778/1231-1952.29.1.06>
- Darkesh, Mohammad, and Sara Aṣṭarki. 2020. "Pathology of Urban Projects from the Perspective of the Right to the City (Case Study: Navab Urban Project - Metro Expansion in Bryank Neighborhood)." *Journal of Sociology of Culture and Art* 2(3): 1-25. <https://doi.org/10.34785/J016.2021.445>. [in Persian]
- Davidson, K., and J. Frick. 2020. "Urban Sustainability: The Role of Community Participation in Sustainable Development Planning in Urban Areas." *Sustainable Cities and Society* 54: 102021.
- Domaradzka, A. 2018. "Urban Social Movements and the Right to the City: An Introduction to the Special Issue on Urban Mobilization." *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 29: 607-620. <https://doi.org/10.1007/s11266-018-0030-x>
- Dowlatshah, Sediqeh, Rahim Sarvar, and Ali Tavakolan. 2021. "An Analysis of Livability Indicators with the Right to the City Approach (Case Study: Bandar-e Mahshahr)." *New Perspectives on Human Geography Quarterly* 13(3): 110-131. <https://www.sid.ir/paper/1035233/fa>. [in Persian]
- Dudangh, Zohreh. 2014. "Analysis of Urban Spaces and Their Functions Based on Women's Everyday Life and Presenting Strategies Based on the Concept of the Right to Urban Life (Case Study: Marlik Town in Malard)." Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Fine Arts, Department of Urban Planning. <https://ut.ac.ir/fa/thesis/22050>. [in Persian]
- Duṣṭvandi, Milad. 2016. "The Right to the City and the Problematics of Spontaneous Urban Settlements." Master's thesis, University of Kurdistan, Faculty of Art and Architecture. [in Persian]
- Ebrahimi, Mohammad, Seyyed Ali Alavi, Abolfazl Meshkini, and Hossein Sadri. 2022. "A New Approach to Urban Development Based on the Right to the City." *Journal of Urban Knowledge* 6(2): 61-85. <https://doi.org/10.22124/upk.2022.21835.1742>. [in Persian]
- Ebrahimi, Mohammad, Seyyed Ali Alavi, Abolfazl Meshkini, and Hossein Sadri. 2023. "Spatial Analysis of the Components Explaining Urban Development in a Socio-Spatial Dialectic of the Right to the City from Theory to Practice: A Case Study of Bandar Abbas." *Geographical Planning of Space Quarterly* 13(49): 47-65. [in Persian]
- Etehad, Hamid. 2021. "Analysis of Residential Spaces in the Vernacular Architecture of Siṣṭān Based on Social Sustainability Indicators: A Case Study of Qaleh Now Village." PhD diss., Islamic Azad University, Zahedan Branch. [in Persian]
- Falsafi, Negin. 2016. "Investigating the Right of Children to Be Present in Urban Spaces (Case Study: Central Narmak Neighborhood, Tehran)." Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Architecture and Urban Planning. [in Persian]
- Fanni, Zohreh, and Leila Ahmadi. 2020. "Women and the Search for the Right to the City in Gender Pedestrian Paths (Case Study: District 6 of Tehran Municipality)." *Social Development Quarterly* 15(1): 71-100. <https://doi.org/10.22055/qjsd.2020.16081.1899>. [in Persian]
- Faraji, Seyyed Jalaloddin, Arash Taghipour Akhtari, and Azin Alipour Tabrizi. 2023. "'Justice' as the Final Cause: Describing the Normative Dimension for Realizing the Discourse of Justice in the City." *Social Development Quarterly* 17(3): 111-148. <https://doi.org/10.22055/qjsd.2024.44479.2614>. [in Persian]
- Farshidfar, Parisa, Majid Rahimi, and Navid Saeidi Rezvani. 2022. "Designing and Testing an Appropriate Model for Social Housing Based on the 'Right to the City' Theory (Case Study: Shiraz)." *Urban Research and Planning Quarterly* 13(50): 193-210. <https://doi.org/10.30495/jupm.2022.29295.4042>. [in Persian]
- Gholami, Mehdi, Hamid Saberi, Shirin Toghyani, and Majid Shams. 2023. "Spatial Analysis of Right to the City Indicators: A Case Study of Ahvaz Metropolis." *Geographical Research Quarterly* 38(2): 245-253. <https://doi.org/10.58209/geores.38.2.245>. [in Persian]
- Gorji Azandaryani, Ali Akbar, and Zahra Shirzad Nazarlou. 2017. "The Position of the Rights of the Disabled in

- the Field of Urban Rights.” *Strategic Studies of Public Policy Quarterly* 8(26): 137-163. <https://www.magiran.com/p1828345>. [in Persian]
- Habibi, Seyyed Mohsen, and Maryam Amiri. 2018. “The Right to the City; The Existing City and the Desired City: What Is and What Ought to Be.” *Iranian Journal of Anthropology Research* 5(2): 9-30. <https://doi.org/10.22059/ijar.2015.59014>. [in Persian]
 - Habibi, Seyyed Mohsen, and Samaneh Khabiri. 2018. “Urban Regeneration Policy: Perspectives and Necessities.” *Haft Shahr Journal* 62. <https://www.magiran.com/p1899231>. [in Persian]
 - Habibnejad, Seyyed Ahmad, and Ahmad Khosravi. 2021. “The Right to the City and the Possibility of Its Recognition in Iran’s Legal System.” *Public Law Studies Journal* 52(1): 163-184. <https://doi.org/10.22059/jpls.2019.270256.1865>. [in Persian]
 - Harvey, D. 2008. “The Right to the City.” *New Left Review*.
 - Harvey, D. 2018. “The Right to the City: A New Frontier for Social Justice Movements?” *Social Justice* 45(2): 18-29.
 - Hassannejad, Maryam. 2022. “Representation and Analysis of the Scientific Outputs of Jundishapur University of Technology in Scopus Using VOSViewer Software.” *Caspian Journal of Scientometrics* 9(2). <https://doi.org/10.22088/cjs.9.2.60>. [in Persian]
 - Heydari, Fardin. 2017. “Urban Space Regeneration with a Citizen-Centered Urban Design Approach (Case Study: Toopkhaneh Square, Tehran).” Master’s thesis, Imam Khomeini International University. [in Persian]
 - Heydari, Fardin, and Majid Zarei. 2019. “The Concept of the Right to the City and Its Relationship with Citizen-Centered Urban Design: Comparing Comprehensive Norms of Citizen-Centeredness with Qualitative Indicators of Urban Design.” *Manzar Journal* 11(46): 14-23. <https://doi.org/10.22034/manzar.2019.84292>. [in Persian]
 - Heydari, Mohammad Taghi, Shahram Mohammadi, and Maryam Rahmani. 2021. “Monitoring the Theory of the Right to the City in the Reproduction of Age-Friendly City Space (Case Study: Dilapidated Fabric of Central Zanjan).” *Human Geography Research Quarterly* 53(115): 195-212. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2019.278353.1007891>. [in Persian]
 - Heydari, Mohammad Taghi, Mohammad Rasuli, Zaniyar Sharifi, and Saeed Moharrami. 2023. “Explaining the Components of Urban Space Desirability in Realizing the Right to the City (Case Study: Urmia).” *Human Geography Research Quarterly* 55(125): 21-45. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2022.340609.1008468>. [in Persian]
 - Honari, Farnaz. 2020. “Measuring the Effective Components on the Distribution and Equitable Access to Urban Spaces from the Perspective of Spatial Justice (Case Study: Banafsheh and Shahed Neighborhoods in Mashhad).” Master’s thesis, Iqbal Lahouri Institute of Higher Education, Faculty of Architecture and Urban Planning. [in Persian]
 - Hosseini, Ali, Zohreh Fanni, and Ali Momeni. 2022. “Comparative Analysis of Urban Vitality in Old and New Neighborhoods with the Right to the City Approach (Case Study: Yazd Neighborhoods).” *Geographical Research on Urban Planning Quarterly* 10(2): 29-51. <https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2022.344362.1707>. [in Persian]
 - Hosseinpour, Nazanin. 2020. “Reasons for the Failure of Iranian Cities in Using the Transfer of Development Rights Approach (Case Study: Tehran).” Master’s thesis, Imam Khomeini International University, Faculty of Architecture and Urban Planning. [in Persian]
 - Isin, E., and K. Rygiel. 2017. “Cities Without Citizens: The Right to the City as a New Paradigm for Urban Governance.” *Environment and Planning D: Society and Space* 35(4): 589-604.
 - Javaheripur, Mehrdad. 2015. “Deprived Urban Neighborhoods and the Right to the City: A Case Study of Khak-e Sefid Neighborhood in Tehran.” *Iranian Journal of Anthropology Research* 5(2): 163-182. <https://doi.org/10.22059/ijar.2015.59082>. [in Persian]
 - Kalantari, Abdolhossein, and Minoo Sedighi Kasmaei. 2017. “From Demanding the Right to the City to the Formation of Urban Revolution (Tehran, 1978).” *Urban Sociological Studies Quarterly* 7(23): 71-96. <https://www.ensany.ir/fa/article/375429>. [in Persian]
 - Kalantari, Behrang. 2020. “Explaining the Production of Excluded Urban Space with the Right to the City Approach (Tehran Metropolis).” PhD diss., Shahid Beheshti University. [in Persian]
 - Kamyarrad, Sanaz, Mehdi Hedavand, and Safarali Kamyarrad. 2021. “The Right to the City.” *Public Law Research Quarterly* 22(70): 250-282. <https://doi.org/10.22054/qjpl.2020.43300.2175>. [in Persian]
 - Kamyarrad, Sanaz, Gholamreza Kamyar, and Safarali Kamyarrad. 2022. “The Right to a Safe City from the Perspective of Human Rights and Iranian Law.” *Legal Research Journal* 21(51): 177-202. <https://doi.org/10.48300/jlr.2022.160775>. [in Persian]
 - Kazemi, Kiarash. 2017. “Investigating the Impact of Luxury Commercial Complexes on the Neighborhood and the City and Redesigning the Complex According to the Principles of the Right to the City (Case Study: Arsh-e Ajoudaniyeh Complex and Its Surrounding Environment).” Master’s thesis, University of Tehran, Faculty of Fine Arts, Institute of Culture and Art. [in Persian]
 - Kazemi, Kiarash, and Milad Tafangchi Mahyari. 2017. “Globalization and Its Impact on the Right to the City.”

- Urban Management* 16(46): 61-70. <https://sid.ir/paper/92009/fa>. [in Persian]
- Kazemian, Gholamreza, and Amirhossein Masoumi Far. 2019. "Content and Procedural Analysis of the Right to the City in Iranian Urban and Citizenship Laws." *Soffeh Journal* 29(86): 83-100. <https://doi.org/10.29252/soffeh.29.3.83>. [in Persian]
 - Khani, Somayyeh. 2020. "Explaining the Impact of Architecture on Everyday Life in Contemporary Iranian Society." PhD diss., Tabriz Islamic Art University. [in Persian]
 - Khazranejad, Pakhsan. 2019. "Analysis of the Position of the Right to the City in Public Urban Spaces with Emphasis on Gender Justice Approach (Case Study: Urmia)." PhD diss., University of Tabriz. [in Persian]
 - Khazranejad, Pakhsan, Mohammad Reza Pourmohammadi, and Shahriyar Roostaei. 2019. "Analysis of the Right to the City in Public Urban Spaces with Emphasis on Gender Justice Approach (Case Study: Urmia)." *Woman and Society Quarterly* 10(4): 195-222. Dor: [20.1001.1.20088566.1398.10.40.8.3](https://doi.org/10.1001.1.20088566.1398.10.40.8.3) [in Persian]
 - Khodayari Motlaq, Safiyeh, Mahmoud Sharepour, and Novin Tavalaei. 2017. "Investigating the Effect of Urban Space Desirability Indicators on the Realization of the Right to the City (Case Study: Babolsar)." *Journal of Sociology of Social Institutions* 4(9): 189-225. <https://www.magiran.com/p1712949>. [in Persian]
 - Khosravi, Ali. 2022. "Urban Evaluation of District 22 of Tehran in Light of the 'City for All' Approach." Master's thesis, Shahid Beheshti University, Faculty of Architecture and Urban Planning. [in Persian]
 - Kianian, Mahshid. 2019. "Designing Gathering and Multifunctional Spaces with a Tactical Urbanism Approach (Case Study: Emamzadeh Yahya Neighborhood, Tehran)." Master's thesis, Pars Institute of Higher Education of Architecture and Art, Department of Urban Design. [in Persian]
 - Kordshakeri, Parnian. 2017. "The Child's Right to the City, Neighborhood-Scale Planning Based on the Spatial Needs of Children and Adolescents (Case Study: Kooy-e Nasr, Tehran)." Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Fine Arts, Institute of Culture and Art. [in Persian]
 - La Rosa, D., R. Privitera, L. Barbarossa, and P. La Greca. 2017. "Assessing Spatial Benefits of Urban Regeneration Programs in a Highly Vulnerable Urban Context: A Case Study in Catania, Italy." *Landscape and Urban Planning* 157: 180-192. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2016.05.031>
 - Lefebvre, H. 1996. *The Urban Revolution*. Translated by Robert Bononno. New York: University of Minnesota Press.
 - Lefebvre, H. 2014. *The Right to the City*. London: Verso.
 - Lefebvre, H. 2014. *The Production of Space*. Oxford: Blackwell Publishing.
 - Manganelli, B., S. Tataranna, and P. Pontrandolfi. 2020. "A Model to Support the Decision-Making in Urban Regeneration." *Land Use Policy* 99: 104865. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.104865>
 - Mansouri Razi, Meysam. 2017. "Spatial Planning of Amol City to Preserve Agricultural and Garden Lands Using the Concept of Transfer of Development Rights." Master's thesis, University of Mazandaran, Faculty of Art and Architecture. [in Persian]
 - Marcuse, P. 2017. "The Right to the City: A Historical Perspective." In *Urban Theory*.
 - Marcuse, P. 2019. "The Right to the City in Practice: From Theory to Policy." *City, Culture and Society* 15: 1-9.
 - Marsoosi, Nafiseh, Esmail Ali Akbari, Afshin Sefahan, and Vahid Boustan Ahmadi. 2023. "Analysis of the Components of a Just City and Its Relationship with the Right to the City in Tehran Metropolis." *Geographical Engineering of Territory Journal* 7(15): 17-34. <https://doi.org/10.22034/jget.2023.143217>. [in Persian]
 - Masoudi Lamraski, Raziheh. 2021. "The Impact of Urban Plans on the Rules and Characteristics of Land Ownership in Iranian Law." PhD diss., Shahid Beheshti University. [in Persian]
 - Masoudi Lamraski, Raziheh, and Seyyed Mohammad Qari Seyyed Fatemi. 2021. "Capacities and Shortcomings of Iranian Law and Imamiyah Jurisprudence in Recognizing the Right to the City Theory with a Glance at the French Legal Experience: Emphasizing Land Ownership Rules." *Comparative Study of Islamic and Western Law Quarterly* 8(2): 245-278. <https://doi.org/10.22091/csiw.2021.6385.1980>. [in Persian]
 - Mir Masoumi Karami, Mina Sadat. 2022. "Feasibility Analysis of Implementing the Land Readjustment Approach in Inefficient Urban Fabrics (Case Study: Arzanan Zeynabiyeh Neighborhood, Isfahan)." Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Architecture and Urban Planning. [in Persian]
 - Moeinpour, Samaneh. 2016. "Developing a Model for Transfer of Development Rights for Urban Land Uses (Case Study: Agricultural and Garden Lands of District 9, Isfahan)." Master's thesis, Isfahan University of Art, Faculty of Art and Architecture. [in Persian]
 - Moghaddam, Mohammad. 2021. "Investigating the Right to the City in Iran's Metropolises (Case Study: Tabriz Metropolis)." PhD diss., University of Tabriz. [in Persian]
 - Mohammadi, Jamal, and Saeb Adak. 2019. "Urban Marginals and the Experience of Social Suffering (Nayser Neighborhood, Sanandaj)." *Journal of Social Sciences* 26(3): 157-184. <https://doi.org/10.22054/qjss.2019.39701.2046>. [in Persian]
 - Mohammadi, Maryam, and Kiarash Kazemi. 2020. "Re-reading an Urban Plan Using the Idea of the Right to

- the City.” *Journal of Urban and Regional Development Planning* 5(15): 89-117. <https://doi.org/10.22054/urdp.2021.56519.1264>. [in Persian]
- Mojahed, Meysam. 2014. “Analysis of the Role of Cadaster in Empowering Informal Settlements (Case Study: Qa’emshahr).” Master’s thesis, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Faculty of Architecture and Urban Planning. [in Persian]
 - Momen Kiaei, Meysam, Sattar Parvin, and Hamideh Adeliyan Rasi. 2020. “Barriers to Active Aging Based on the Concept of the Right to the City: A Qualitative Study in Karaj.” *Social Work Quarterly* 9(31): 40-65. [20.1001.1.1735451.1399.9.1.5.8](https://doi.org/10.1007/s11266-020-00111-1). [in Persian]
 - Moniz, G. C., I. Andersson, K. E. Hilding-Hamann, A. Mateus, and N. Nunes. 2022. “Inclusive Urban Regeneration with Citizens and Stakeholders: From Living Labs to the URBiNAT CoP.” In *Nature-Based Solutions for Sustainable Urban Planning: Greening Cities, Shaping Cities* 105-146. Cham: Springer International Publishing.
 - Morshedi, Behnam, Safar Qaed Rahmati, Abdolreza Roknoddin Eftekhari, and Abolfazl Meshkini. 2022. “The Right to the City and Participatory Planning Model (An Analysis of the Social Production of Urban Spaces with Emphasis on Large Commercial Complexes in Tehran Metropolis).” *Geography and Development Journal* 20(66): 1-33. <https://doi.org/10.22111/gdj.2022.7080>. [in Persian]
 - Motaghi, Afshin, and Hossein Tala. 2020. “Philosophical-Conceptual Processing of the Right to the City from the Perspective of Urban Management.” *Human Geography Research* 52(4). <https://doi.org/10.22059/jhgr.2018.244007.1007660>. [in Persian]
 - Motaghi, Afshin, Hossein Tala, and Arash Ghorbani Sepah. 2020. “Philosophical-Conceptual Processing of the Right to the City from the Perspective of Urban Management.” *Human Geography Research Quarterly* 52(114): 1235-1255. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2018.244007.1007660>. [in Persian]
 - Nasiri Amoli, Rouzbeh, Mansour Haghighatian, and Ali Asghar Abbasi Esfajir. 2022. “Urban Belonging and the Right to the City, Case Study: Youth of Amol.” *Journal of Socio-Cultural Development Studies* 10(2): 158-181. <http://scdsjournal.ir/article-1-1385-fa.html>. [in Persian]
 - Natividade-Jesus, E., A. Almeida, N. Sousa, and J. Coutinho-Rodrigues. 2019. “A Case Study Driven Integrated Methodology to Support Sustainable Urban Regeneration Planning and Management.” *Sustainability* 11(15): 4129. <https://doi.org/10.3390/su11154129>
 - Nouraei, Maryam al-Sadat. 2021. “Planning and Providing Solutions Based on the Right to the City for Citizens’ Appropriation Using the Principles of the Right to the City (Case Study: District 7 of Karaj).” Master’s thesis, Islamic Azad University, Shahr-e Qods Branch, Faculty of Engineering. [in Persian]
 - Parnell, S. 2016. “Defining a Global Urban Agenda: The Role of Local Governments in Sustainable Development Goals Implementation.” *Environment and Urbanization* 28(1): 5-18.
 - Parnell, S., and J. Robinson. 2019. “Just Cities?” *Urban Studies* 56(1): 3-10.
 - Piri, Asma, Siavash Gholipour, and Nader Amiri. 2020. “The Right to the City in Sadeghiyeh Neighborhood in Kermanshah Metropolis.” *Journal of International Political Economy Studies* 2(2): 687-712. <https://doi.org/10.22126/ipes.2020.4484.1171>. [in Persian]
 - Pourahmad, Ahmad, Akbar Hamidi, Hossein Hataminejad, and Saeed Zanganeh Shahraki. 2022. “Review and Qualitative Content Analysis of Theoretical Foundations of Urban Regeneration.” *Iranian-Islamic City Studies* 47. [in Persian]
 - Pourghasem, Nazila, Alireza Bandarabad, and Varaz Moradi Masihi. 2020. “Investigating Children’s Presence in Public Spaces with a Spatial Justice Approach in Geography and Urban Planning (Case Study: Districts 1 and 11 of Tehran).” *Geography (Regional Planning) Quarterly* 10(3): 285-311. [20.1001.1.22286462.1399.10.4.18.5](https://doi.org/10.1001.1.22286462.1399.10.4.18.5). [in Persian]
 - Pour Kouhi, Pantea, Saedeh Ali Ka’i, and Seyyedeh Maryam Maddahzad. 2022. “Developing a Conceptual Framework of the ‘Right to the City’ Theory through a Survey of Lefebvre’s Thoughts.” *Intercultural Studies Quarterly* 17(53): 9-30. <https://www.magiran.com/p2577677>. [in Persian]
 - Pourmohammadi, Mohammad Reza, Shahriyar Roostaie, and Pakshsan Khazranejad. 2019. “Investigating the Role of the Right to the City on the Sense of Belonging among Gender Groups (Case Study: Public Spaces of Urmia).” *Geographical Research on Urban Planning* 7(1): 1-19. <https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2019.253785.878>. [in Persian]
 - Pultrone, G. 2017. “Urban Regeneration as an Opportunity of Social Innovation and Creative Planning in Urban Peripheries.” *TECHNE - Journal of Technology for Architecture and Environment* 14: 139-146. <https://doi.org/10.13128/Techne-20837>
 - Purcell, M. 2002. “Excavating Lefebvre: The Right to the City and Its Urban Politics of Difference.” *GeoJournal* 58(2-3): 99-108. <https://doi.org/10.1023/b:gejo.0000010829.62237.8f>
 - Purcell, M. 2019. “The Right to the City: A New Agenda for Urban Studies?” *City* 23(2): 171-183.
 - Rafieian, Mojtaba, and Nina Alvandipur. 2015. “Conceptualization of the Idea of the Right to the City; In Search of a Conceptual Model.” *Iranian Journal of Sociology* 16(2): 25-47. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2023.349726.1008551>. [in Persian]

- Rafieian, Mojtaba, Maryam Farhzad, Saeed Kamiabi, and Abbas Arghan. 2018. "Identifying Factors Affecting Women's Presence and Participation in Urban Space from the Perspective of the Right to the City." *Geographical Research Quarterly* 33(1): 95-108. <https://doi.org/10.29252/geores.33.1.95>. [in Persian]
- Rahbari, Ladan. 2015. "Gender and Citizenship in Tehran: A Sociological Study of Gender Differences in the Right to the City." PhD diss., University of Mazandaran. [in Persian]
- Rahbari, Ladan, and Mahmoud Sharepour. 2014. "Gender and the Right to the City: Testing Lefebvre's Theory in Tehran." *Iranian Journal of Sociology* 15(1): 116-141. [in Persian]
- Rahimi, Hojjatollah. 2023. "Lefebvre or Derrida: Deconstructive Questions about the Concept of the Right to the City." *Wisdom and Philosophy Quarterly* 17(4). <https://doi.org/10.22054/wph.2021.49681.1808>. [in Persian]
- Rahmani, Alireza. 2023. "Protection of Gardens and Agricultural Lands of Qazvin Using the Transfer of Development Rights Method." Master's thesis, University of Tabriz, Faculty of Planning and Environmental Sciences. <https://www.ensani.ir/fa/article/638836/>. [in Persian]
- Rušta, Maryam, Maryam Ebadi, and Ali Soltani. 2022. "Tactical Urbanism; What, Why, and How (Developing a Theoretical Framework for Tactical Urbanism through Review Study and Content Analysis)." *Urban Economics and Planning Journal* 3(2): 106-121. <https://sid.ir/paper/986270/fa>. [in Persian]
- Saeb, Seyyed Behzad. 2018. "Analysis of the Relationship between the Right to the City and Density, Case Study: Baravandeh Neighborhood Located in District 7 of Isfahan." Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Fine Arts, Institute of Culture and Art. [in Persian]
- Safari, Marziyeh. 2020. "Explaining the Model of Women's Right to the City in Urban Spaces (Case Study: Women's Parks in Isfahan)." PhD diss., Kharazmi University. [in Persian]
- Safari, Marziyeh, Ali Shama'i, Ali Movahed, and Parvaneh Shahhosseini. 2021. "The Effect of Presence in Female Space on Women's Right to the City with the Moderating Role of Motivation (Case Study: Women's Parks in Isfahan)." *Local Development (Rural-Urban) Journal* 12(2): 415-445. <https://doi.org/10.22059/jrd.2021.313733.668599>. [in Persian]
- Samadi, Ali, Qader Ahmadi, and Meysam Saket Hasanlu'i. 2023. "Rethinking the Concept of the Right to the City and Its Relationship with Justice-Oriented Urban Planning (Case Study: Comparative Analysis of Haft Asiab and Shisheghar Khaneh Neighborhoods in Urmia)." *Journal of Studies of Human Settlements Planning* 18(63): 15-27. <https://sanad.iau.ir/journal/jshsp/Article/687860?jid=687860&lang=fa>. [in Persian]
- Samadi, Ali, Ali Mosayebzadeh, and Amir Zia Sabounchi. 2023. "Comparative Evaluation of Informal Urban Settlements with Emphasis on the Components of the Right to the City Approach (Case Study: Koshtargah and Eslamabad 2 Neighborhoods in Urmia)." *Geographical Engineering of Territory Journal* 6(13). <https://www.magiran.com/p2624937>. [in Persian]
- Samadi, Jahangirzadeh. 2022. "Measuring the Role of Social Capital in Participatory Regeneration Process (Comparative Study of Mahdi al-Qadam and Haft Asiab Neighborhoods in Urmia)." *Geography and Environmental Studies* 11(41): 7-22. <https://doi.org/10.30495/jgep.2023.28028.1289>. [in Persian]
- Samavatipur, Niloufar. 2019. "Investigating the Effects of Land Use Changes on the Distribution of Urban Services with the Right to the City Approach (Case Study: Districts 1 and 5 of Tehran Municipality)." Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Architecture and Urban Planning. [in Persian]
- Sanaei, Majid, Reza Vafadar Sourki, and Katayoun Atefi. 2022. "Measuring Spatial Disparities in the Realization of the Right to Participation and Appropriation of the City in Light of the Right to the City Idea in Hachirud, Chalus County." *Journal of Urban Environment Planning and Development* 2(5): 45-59. [in Persian]
- Sassen, S. 2018. "The Global City: Introducing a Conceptual Framework for Understanding Global Cities' Role in Economic Development." *Urban Studies* 55(5): 1012-1028.
- Sehhat, Heliya. 2022. "Redesigning the Underground and Ground-Level Space of Valiasr Square Based on the Concept of the Smart Right to the City." Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Fine Arts, Department of Urban Planning. [in Persian]
- Shafiei, Hakimeh. 2022. "Designing an Urban Street with the Right to the City Approach (Case Study: Sarv Street - Between Kaj and Farhang Squares)." Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Fine Arts, Department of Urban Planning. [in Persian]
- Shakeri Mansour, Elaheh. 2020. "Developing a Policy-Making Model for Housing the Homeless in Metropolises, Tehran." PhD diss., Tarbiat Modares University. [in Persian]
- Sharepour, Mahmoud, Maryam Rafatjah, and Ladan Rahbari. 2015. "The Position of Tehran Citizens on Arnstein's Ladder: A Gender Study of the Participatory Dimension of the Right to the City." *Social Welfare Quarterly* 15(57): 177-203. [in Persian]
- Sharifi, Amir, Lotfali Kouzegar Kaleji, Zohreh Fanni, and Kioumars Irandoost. 2020. "The Right to the City in Spontaneous Settlements (Case Study: Sanandaj, Nayer Detached Urban Area)." *Sustainable City Quarterly* 3(1): 55-69. <https://doi.org/10.22034/jsc.2020.190550.1045>. [in Persian]
- Shokouhfar, Fahimeh, Zohreh Davoudpour, and Vahid Bigdeli Rad. 2022. "Analysis of the Challenge of Gender

- Differences and the Right to the City (Case Study: Qazvin)." *Journal of Studies of Human Settlements Planning* 17(61): 977-989. [in Persian]
- Shokouhi Bidehandi, Mohammad Saleh. 2014. "Evaluation of Spatial Justice in Urban Development Plans (Case Study: Strategic-Structural Plan for Development and Civil Engineering of Tehran (Tehran Master Plan) and the Sustainable Development and Planning Program of Paris)." PhD diss., University of Tehran. [in Persian]
 - Smith, J. 2020. "Urban Regeneration Challenges: A Case Study Approach." *Journal of Urban Planning* 12(3): 123-145.
 - Smith, N. 2017. "Gentrification and the Politics of Displacement: A Critical Review of Current Research on Gentrification in Global Cities." *Urban Studies* 54(12): 2875-2893.
 - Soja, E. W. 2010. *Seeking Spatial Justice*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
 - Soleymani, Mohammad, Abolfazl Meshkini, Mohammad Sheykhi, and Elham Amirhajlu. 2019. "Analysis of the Effects of Global Policies on the Informalization of Urban Space (Case Study: Southern Countries)." *Human Geography Research Quarterly* 51(109): 531-550. [in Persian]
 - Soltan Maleki, Reza, Masoud Elahi, and Zohreh Davoudpour. 2022. "Analysis of the Effects of Right to the City Components on Raw Cities in Western Mazandaran Province." *Geography and Regional Development Journal* 20(4): 278-305. [in Persian]
 - Soumi, Fatemeh. 2017. "Developing Indicators for Creating Actionable Public Realms Based on the Right to the City Approach (Case Study: Baharestan Square, Tehran)." Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Architecture and Urban Planning. [in Persian]
 - Sufi Emami, Malika. 2021. "Sustainable Transportation Planning with Emphasis on the Inclusive City (Case Study: District 8 of Tehran)." Master's thesis, Shahid Beheshti University, Faculty of Architecture and Urban Planning. [in Persian]
 - Swyngedouw, E., and N. C. Heynen. 2019. "Urban Political Ecology: Theoretical Insights from Political Ecology into Urban Studies." *Urban Studies* 56(3): 469-486.
 - Taherkhani, Reza. 2016. "Explaining the Relationship between Transfer of Development Rights and Iran's Legal System in Urban Management (Case Study: Urban Management of Takestan)." Master's thesis, University of Tehran, Faculty of Fine Arts, Institute of Culture and Art. [in Persian]
 - Tamjidi, Zahra, Zahra Sadat Saeedeh Zarabadi, and Farah Habib. 2022. "Analysis of the Components of Improving the Quality of Urban Spaces for Children with the Right to the City Approach (Case Study: District 12 of Tehran Metropolis)." *Human Geography Research Quarterly* 54(122): 1491-1509. <https://www.magiran.com/p2519233>. [in Persian]
 - Tamjidi, Zahra, Zahra Sadat Saeedeh Zarabadi, and Farah Habib. 2022. "Identifying Effective Components in Improving the Quality of Public Urban Spaces for Children Based on the Conceptual Model of the Right to the City (Case Study: Tehran)." *Urban Studies Quarterly* 11(44): 115-130. <https://dx.doi.org/10.34785/J011.2022.004>. [in Persian]
 - Yaghfour, Hossein, and Diman Kashfi Doošt. 2018. "Evaluation and Measurement of the Components Derived from the Right to the City (Case Study: Piranshahr)." *Urban Research and Planning Quarterly* 9(35): 57-68. <https://search.isc.ac/dl/search/defaultta.aspx?DTC=8&DC=1069301>. [in Persian]
 - Younesi, Farzaneh. 2022. "Urban Design to Empower and Organize the Informal Fabric of Takyeh and Chaman Neighborhood in Sanandaj (Ghafur) with an Urban Agriculture Approach." Master's thesis, Iran University of Science and Technology, University Campus - Faculty of Architecture and Urban Planning. [in Persian]
 - Zamani, Bahador, and Hajar Asadpour. 2023. "A Meta-Analysis of Barriers to the Realization of Urban Regeneration Plans in Iran." *Geographical Research on Urban Planning* 11(2). <https://doi.org/10.22059/jur-bangeo.2023.351414.1678>. [in Persian]
 - Zamani, Roya, and Ali Akbari. 2021. "Feasibility Study of Constructing a Public Urban Space in the Arak Immigrants Residential Town Based on the Right to the City Theory." *Armanshahr Architecture & Urban Development Journal* 14(36): 64-78. [in Persian]
 - Zare' Andaryan, Qodrat, Hossein Zabihi, and Saeed Kargar. 2022. "Explaining the Relationship between 'Citizenship Rights' and 'Architectural and Urban Planning Rights' with Emphasis on the 'Right to the City' Theory." *Applied Research in Geographical Sciences Quarterly* 23(69): 155-178. [in Persian]
 - Zare' Shah Abadi, Akbar, and Meysam Gholami. 2019. "Investigating the Relationship between the Sense of Right to the City and Legalism (Case Study: Citizens Aged 18 and Above in Yazd)." *Urban Sociological Studies Quarterly* 9(32): 33-56. [in Persian]
 - Zare' Shah Abadi, Akbar, and Meysam Gholami. 2019. "The Relationship between the Right to the City and the Sense of Belonging among Citizens Aged 18 and Above in Yazd." *National Studies Journal* 20(2): 95-109. [in Persian]
 - Zare' Shah Abadi, Akbar, Leili Bonyad, and Meysam Gholami. 2020. "Investigating the Relationship between the Right to the City and the Sense of Social Security among Yazd Citizens." *Regional Planning Quarterly* 10(39): 109-124. [in Persian]

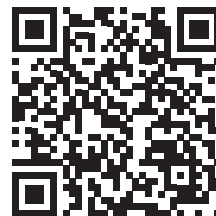
- Zukin, S., P. Kasinitz, and X. Chen. 2020. "Globalization and New York City: The Changing Face of Urban Life in a Globalized World." *Urban Studies* 57(10): 2055-2078.

نحوه ارجاع به این مقاله

پارسائیان، عاطفه، و محمدرضا پورجعفر. ۱۴۰۵. مرور و تحلیل محتوای پژوهش‌های حق به شهر در ایران: کاوشی در خلأ نظری- عملی در سیاست‌های بازآفرینی شهری. نشریه معماری و شهرسازی آرمانشهر ۱۹(۵۴): ۴۱-۶۷.

DOI: 10.22034/AAUD.2026.518322.2974

URL: https://www.armanshahrjournal.com/article_244236.html



COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Armanshahr Architecture & Urban Development Journal. This is an open- access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License.

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

